

**TOKAT İLİNDE KIRSAL GENÇLERİN
GÖÇ ETME EĞİLİMLERİ VE
GÖÇLERİN TARIM SEKTÖRÜNE ETKİLERİ**

ERDEM ÇEVİK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI
Prof. Dr. Gülistan ERDAL
Şubat - 2020
Her hakkı saklıdır**

T.C.
TOKATGAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TOKAT İLİNDE KIRSAL GENÇLERİN GÖÇ ETME EĞİLİMLERİ VE
GÖÇLERİN TARIM SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

ERDEM ÇEVİK

TOKAT
Şubat - 2020

Her hakkı saklıdır

Erdem ÇEVİK tarafından hazırlanan “**Tokat İlinde Kırsal Gençlerin Göç Etme Eğilimleri ve Göçlerin Tarım Sektörüne Etkileri**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 26 ŞUBAT 2020 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çekluğu ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI’nda YÜKSEKLİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Gülistan ERDAL
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Güngör KARAKAŞ
Çorum Hitit Üniversitesi

[Handwritten signatures in blue ink over dotted lines]

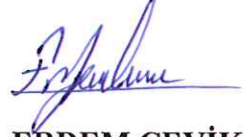

Prof. Dr. Çetin ÇEKİÇ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

03.03.2020

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

ERDEM ÇEVİK

26 Şubat 2020

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TOKAT İLİNDE KIRSAL GENÇLERİN GÖÇ ETME EĞİLİMLERİ VE GÖÇLERİN TARIM SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

ERDEM ÇEVİK

TOKATGAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. GÜLİSTAN ERDAL)

Bu çalışmanın amacı, Tokat ili kırsal bölgelerinde yaşayan gençlerin göç etme eğilimleri ve göçün tarımsal yapı üzerindeki etkilerini değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda gençleri kırsalda göç etme ve göç etmeye yönelten nedenler, işsizliğin nedenleri, sosyal ve ekonomik yapı, ailelerin geçim ve eğitim sorunları ve uygulanan teşvik ve hibe programları etkileri ele alınmıştır. Çalışmada Tokat merkez ilçesinden nüfus yoğunluğu ve tarımsal üretim durumlarına göre belirlenen 23 köyden 164 genç birey ile anket yapılmıştır. Elde edilen veriler Ki-kare analizleri ile değerlendirilmiş ve sonuçlar çizelgeler halinde sunulmuştur. Çalışmada kırsal gençlerin, %46.3'üköyden göç etmek istediklerini, %43.3'ü istemediklerini, %10.4'ü ise göç etme hakkında kararsız kaldıklarını ve %76.2'sinin tarımsal gelirden memnun olmadığı belirlenmiştir. Çalışma sonucunda Göç etmek isteyen gençlerin tamamı, göç edilecek yerde iş konusunda bazı kaygı ve şüpheler taşımakla birlikte yine de bir iş bulabileceklerine inandıklarını belirtmişlerdir. Gençlerin göç hakkındaki kanaatlerinin oluşmasında; yaş, eğitim durumu, göç edilecek yerde akrabaların varlığı, kırsaldan göç sonrası katkı ve destek bulacakları beklentisi, hanedeki birey sayısı, medeni durum ve gelir seviyesi gibi hususların etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

2020, 75 SAYFA

ANAHTAR KELİMELER: Kırsal gençler, Göç eğilimi, Tarım, Tokat

ABSTRACT

MASTER THESIS

THE MIGRATION TENDENCIES OF RURAL YOUTH IN THE TOKAT PROVINCE AND THE EFFECTS OF MIGRATION ON THE AGRICULTURAL SECTOR

ERDEM ÇEVİK

**TOKAT GAZIOSMANPASA UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES**

DEPARTMENT OF AGRICULTURAL ECONOMICS

(SUPERVISOR:) PROF. DR. GÜLİSTAN ERDAL

The aim of this study is to evaluate the migration tendencies of young people living in rural areas of Tokat/Turkey province, and the effects of migration on agricultural structure. For this purpose, the reasons that lead young people to migrate and motivation behind migration in the rural areas, the causes of unemployment, social and economic structure, livelihood and education problems among the families, and the effects of incentive and grant schemes applied in the region were addressed. In the study, a survey was conducted with 164 young individuals from 23 villages determined by the population density and agricultural production status in the central district of Tokat. The data obtained were evaluated by Chi-square analysis and presented in tables. In the study, it was determined that rural youth, 46.3% of them wanted to migrate from the village, 43.3% did not want, 10.4% were undecided about migration and 76.2% were not satisfied with agricultural income. According to the results of the study, all of the young people who want to migrate stated that they believe that they can find a job even though they have some concerns and doubts about the job in the place to be migrated. In the formation of opinions of young people about migration; matters such as age, educational status, presence of relatives in the place to migrate, the expectation that they will find support and support after migration from the countryside, the number of individuals in the household, marital status and income level proved to be effective.

2020, 75 PAGE

KEYWORDS: Rural youth, Migration tendency, Agriculture, Tokat/Turkey

ÖNSÖZ

Çalışmamın her aşamasında beni yönlendiren, lisansüstü eğitim süresince benden bilgi vetecribesinin yanı sıra manevi desteğini de hiçbir zaman esirgemeyen, çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Gülistan ERDAL' a sonsuz saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca araştırmamda eleştiri ve katkılarıyla zenginleştirerek bugünkü şeklini almasını sağlayan Prof. Dr. Adnan ÇİÇEK'e, Dr. Öğr. Üyesi Güngör KARAKAŞ'a ve TOĞÜ Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'ndaki diğer öğretim üyelerine göstermiş oldukları ilgi, alaka ve sabırlarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Her daim maddi manevi desteklerinden dolayı varlıklarına şükrettiğim aileme ve çalışmam boyunca desteğini benden esirgemeyen, çalışmamın tamamlanmasında en az benim kadar emeği olan değerli babam Sadık ÇEVİK'e en içten şükranlarımı sunarım.

ERDEM ÇEVİK

26 Şubat 2020

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	vi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	vii
1. GİRİŞ	1
2. KONUyla İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR.....	7
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	13
3.1. Materyal.....	13
3.2. Yöntem.....	13
3.3. Örnek Hacminin Belirlenmesi	13
3.4. Anketlerden Elde Edilen Verilerin Analizi	15
4. BULGULAR	18
4.1. Kırsal Gençlerin Sosyo-ekonomik ve Demografik Özellikleri.....	18
4.2. Kırsal Gençlerin Eğitim Durumları ve Eğitime Devam Etme Düşünceleri	20
4.3. Mesleki Eğitim ve Tarımsal Yayım.....	25
4.4. Sosyal Güvence.....	28
4.5. Gelir	30
4.6. Kent ve Köy Yaşamı	33
4.7. Tarım	36
4.7.1. Arazi miktarı ve arazilerin parçalılık durumu	37
4.7.2. Başkasına ait arazi kullanımı	39
4.7.3. Sulanabilir arazi	40
4.7.4. Hayvancılık	41
4.8. Tarımsal Desteklemeler ve Politikalar.....	42
4.9. Genel Göç Düşüncesi	43
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	55

6. KAYNAKLAR	60
7. EKLER.....	63
8. ÖZGEÇMİŞ.....	75

SİMGELER ve KISALTMALAR

Kısaltmalar Açıklamalar

ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
DOKAP	Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
DSİ	Devlet Su İşleri
GSS	Genel Sağlık Sigortası
NGH	Net Göç Hızı
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ÇİZELGE LİSTESİ

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
Çizelge 1.1. Göç türlerine göre sınıflandırılması.....	1
Çizelge 1.2. Yıllar itibariyle Tokat ili net göç hızı	4
Çizelge 1.3. Yıllar itibariyle Tokat ilinin göç verdiği başlıca iller ve göç sayıları (Kişi)	5
Çizelge 1.4. Yıllar itibariyle Tokat ilinin verdiği göç durumu (genç nüfusa göre) 5	
Çizelge 3.1. Tokat ili merkez ilçesi 15-29 yaş aralığı köy nüfusu bilgileri... 14	
Çizelge 4.1. Kırsal gençlerin yaş aralıklarına göre sosyo-demografik özellikleri ve eğitim durumları (%).....	18
Çizelge 4.2. Kırsal gençlerin yaş aralıklarına göre gelir, sosyal güvence ve ebeveynlerinin yaşama durumu(%)	19
Çizelge 4.3. Kırsal gençlerin eğitim aldıkları şehir ve taşınmalı eğitim durumu (%)	20
Çizelge 4.4. Kırsal gençlerin eğitime devam etme durumları ve yaş grupları arasındaki ilişki(%).....	21
Çizelge 4.5. Kırsal gençlerin eğitim isteklerine göre düşünceleri (%)	23
Çizelge 4. 6. Kırsal gençlerin ailelerinin eğitim durumu (%).....	23
Çizelge 4. 7. Kırsal gençlerin ailelerinin eğitim durumuna yönelik değerlendirme (%)	24
Çizelge 4. 8. Kırsal gençlerin çocuk ve kardeşlerini okutma nedenleri (%)	25
Çizelge 4.9. Kırsal gençlerin mesleki eğitim ve sertifika alma durumlarına yönelik değerlendirme (%)	27
Çizelge 4. 10. Kırsal gençlerin sosyal güvenlik kurumlarına göre dağılımları (%) 29	
Çizelge 4.11. Kırsal gençlerin gelir durumlarının yaş grupları ve eğitim düzeyleri arasındaki ilişki(%)	31
Çizelge 4.12. Kırsal gençlerin gelir dağılımları(%).....	32
Çizelge 4. 13. Kırsal gençlerin köyden göç etmiş akraba sayıları ve dağılımları(%)	34
Çizelge 4.14. Kırsal gençlerin kent ve köy yaşamını benimseme durumunun eğitim düzeyleri ve yaş grupları arasındaki ilişkisi(%).....	35
Çizelge 4. 15. Kırsalda yaşayan gençlerin tarımsal faaliyetleri ve sahip oldukları arazi dağılımları(%)	38
Çizelge 4. 16. Kırsal gençlerin başkasın ait araziden faydalanma durumu(%) 39	
Çizelge 4.17. Sahip olunan arazinin sulanabilme durumu(%).....	40
Çizelge 4.18. Hayvansal üretim yapan aile işletmelerinin dağılımları(%)	41
Çizelge 4.19. Kırsal gençlerin devlet politikaları ve desteklemeleri hakkındaki düşünceleri ve dağılımları(%).....	43
Çizelge 4.20. Göç etmek isteyen kırsal gençlerin yaş aralıkları ve eğitim durumlarına göre dağılımları(%)	45
Çizelge 4.21. Göç edilmesi düşünülen yer(%)	46
Çizelge 4. 22. Göç etmek istenilen kentlerden geçim beklentisi(%)	47

Çizelge 4.23. Kırsal gençlerin yaş aralıkları ve eğitim düzeyleri açısından köyden kente olan göçler hakkındaki düşünceleri(%)	48
Çizelge 4.24. Kırsal gençlerin göç etme düşüncelerinin yaş grubu, eğitim durumu, medeni durum, gelir ve hanedeki birey sayılarına göre karşılaştırılması(%)	50
Çizelge 4.25. Kırsal gençlerin eğitim düzeylerine göre göçlerin önlenmesi hakkındaki düşünceleri(%)	52
Çizelge 4.26. Köyde kalmanız ve çiftçilikle uğraşmanız şartı ile devlet SGK primlerinizi ödemiş olsa kabul eder misiniz?(%)	53

1. GİRİŞ

Genel olarak göç, insanların siyasi, sosyal, ekonomik ve doğal nedenlerle geçici veya sürekli olarak yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Daha detaylı bir tanımlama yapıldığında ise göç, insan topluluklarının hayatlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere bir iskân ünitesinden, bir başkasına yerleşmek suretiyle yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketleridir. Göç, bir başka deyişle, coğrafi mekân değiştirme sürecinin ekonomik ve kültürel yönleriyle toplum yapısını değiştiren nüfus hareketidir(Özer, 2004).

Göç, oluşum nedenlerine, süresine, mesafesine ve yapıldığı yerin özelliklerine göre dört farklı türde açıklanabilmektedir. Söz konusu bu türler Çizelge 1.1’de gösterilmiştir.

Çizelge 1.1. Göç türlerine göre sınıflandırılması

GÖÇ TÜRLERİ			
Oluşum nedenlerine göre	Süresine göre	Mesafesine göre	Göçün yapıldığı yerin özelliğine göre
Gönüllü göç	Mevsimlik (geçici) göç	İç göç	Kırdan-kente
Zorunlu göç	Sürekli göç	Dış göç	Kentten-kıra
			Kırdan-kıra
			Kentten-kente

Kaynak: (Koçak ve Terzi, 2012)

Her ne kadar göçler türleri bakımından gruplandırılrsa da göçün yapıldığı alan gönüllü olarak, sürekli ve iç göç niteliği taşıyabilir. Bu durum da göç türlerinin birbirinden bağımsız olmadığı söylenebilir.

Göçün özellikle, yoğun ve kontrolsüz biçimde yaşandığı dönemlerde kentin ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik yaşamına damgasını vuran bir olgu olarak ortaya çıktığı söylenmiştir. Dünyadaki az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de 1950 ve 1960’lardaki sanayileşmeye bağlı olarak gelişen yoğun göç akımları, kentsel çalışmaların ilgi odağı olmuştur. Göçün yoğun ve kontrolsüz biçimde

yaşanması, bu olgunun kentler üzerindeki etkisini arttıran önemli bir unsur olduğu ifade edilmektedir(Kaygalak, 2009).

Cumhuriyetle birlikte kentten kente ve köyden kente az da olsa bir nüfus akımı tespit edilmektedir. Ancak asıl hareketlilik 1950’li yıllardan itibaren yaşanmıştır. Buna göre Türkiye’de 1927 itibariyle kent nüfusunun toplam nüfus içindeki payı %24.22 iken bu oran 1950’de %24.94 olmuştur. Bu rakam 1960, 1970, 1980, 1990, 2000 ve 2010 yıllarında sırayla %28, %34, %42, %53 , %64 ve %76 olmuştur. 1950’li yıllardan itibaren gözlemlenen bu hızlı değişimin arkasında yatan nedenler; Türkiye’nin hızla makineleşip sanayileşmesi, kırsalda gelirin sanayide elde edilenden hep düşük kalması, toprağın giderek belli ellerde toplanması, gelişen ulaşım imkanları, değişen miras hukuku ile toprağın bölünerek azalması ve geleneksel toprağa bağlı feodal yapının hızla bozulması, olarak sıralanabileceği ifade edilmiştir (Özdemir, 2012).

Türkiye’de 1950’li yıllardan sonra kentleşme oranının gittikçe artmasının önemli nedenlerinden biri olarak kapitalizmin köye ulaşması gösterilmektedir. Buna göre köy halkı kendi geçimini sağlamanın ötesinde piyasa için üretim yapmaya başlamıştır. Piyasa için üretime geçmenin gereği olarak da maliyetleri düşürmek adına ölçeği büyütme çabası birçok köylüyü toprağından etmiş, toprağını işleyenleri de verimli olmayan yollarla üretime sevk ettiğinden gelirinde düşüşe neden olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra kentlerde meydana gelen hızlı değişim; iş olanaklarının ve ücretlerin artması ve kentin bireye sunduğu diğer imkânların fazlaşması kentleri bir cazibe merkezi haline getirmiştir. 1980’li yıllar ise Türkiye’nin liberalleştiği dönemde kentleşme had safhaya çıkmış ve bu yıllarda kent nüfusu köy nüfusunu geçtiği söylenmektedir(Özdemir, 2012).

Türkiye’ de göçler çoğunlukla kırdan-kente ve özellikle son yıllarda yoğun olarak kentten-kente olmaktadır. Göçü ve buna bağlı olarak ortaya çıkan hızlı kentleşme, kentlerde “çekme” etkileri, kırdan ise “itme” etkileri ile açıklanabilmektedir (İçduygu ve ark., 1998).

Türkiye’de iç göçler bir kentleşme dinamiği olarak ifade edilmektedir. Kırsal yapıda meydana gelen dönüşümlere ve değişimlere bağlı olarak, kırsal kesimde artan nüfus toplumsal, ekonomik ve kültürel nedenlerden dolayı köylerden kentlere, iç kesimlerden kıyılara ve doğudan batıya doğru göç etmektedir. Bu göç süreciyle birlikte köyler ve kasabalar nüfus kaybederek küçülürken, kentler ve büyük kentler göç alarak hızla nüfus artışına maruz kalacağı ifade edilmektedir(Pazarlıoğlu, 2007).

Kırdan kente göçün en büyük nedeni iki kesim arasındaki gelir farklılığıdır. Göç eden insanlar kentleri iş imkânlarının fazlalığından dolayı tercih etmektedirler. Kente geldiklerinde konut olarak gecekondulara yerleşmektedirler. Vasıfları düşük olduğundan modern sanayide değil, daha çok geleneksel sanatlarda, küçük sanatlarda ve kayıt dışı işlerde çalıştıkları görülmektedir. İşsiz kalanların kente uyumu gecikmekte ve gayri meşru yollardan para kazanma yolları arayacağı ifade edilmiştir(Es ve Ateş, 2004).

Türkiye’de iç göç olgusu, diğer az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, kentsel merkezlerin hızlı modernizasyon geçirmesi ve bununla beraber sanayileşme ve endüstri olgularına geçiş yapmaları neticesinde, artan işgücü ihtiyacını karşılamak için gerçekleşmiştir. Zaman içerisinde iç göç olgusunun nedenleri değişikliklere uğramış, işgücü talebini karşılamakla beraber, insanların rahat ve sosyal bir yaşam geçirmek, kendilerini güvende hissettikleri bir yerde yaşamlarını sürdürmek gibi istekleri nedeniyle, kırsal kesimden kentsel kesimlere doğru bir iç göç olgusu yaşanmaya başlayacağı düşünülmektedir (Özdemir, 2008).

Nitekim en son yapılan genel nüfus sayımlarında köyden-şehre göç, 1975-1990 yıllarında 610 bin civarında iken 1995-2000 yılları arasında 1 milyon 168 kişi kayıt edilmiştir. 2008 yılından bugüne kadar gelinen zamanda Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre illerin aldığı göç toplamı yıllık 2-2,5 milyonun üzerinde kaydedilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu). Türkiye’de iller bazında 10 yıllık ortalamalara göre tarafımızca hesaplanan Net Göç Hızı (NGH) rakamlarına göre en fazla göç veren iller arasında Tokat 18. sırada yer almaktadır(NGH, -9,33). Türkiye’de önemli bir sorun haline gelen kırsal göç, özellikle kırsalda yaşayan genç nüfusun göç

eğilimlerinin ortaya çıkmasıyla, kırsal yapı ve tarımsal üretim için ciddi bir sorun haline gelmektedir. Bu durum Türkiye'nin sanayileşmiş illerinde çarpık kentleşmeye ve yoğunlukla tarım ile uğraşan illerinde boş bırakılan arazi artmasına neden olmaktadır. Tokat Tarım ve Orman İl Müdürlüğü'nün verilerine göre Tokat ilinde 363310 (ha) tarım arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin %67.25 'inde tarla tarımı, %3.71'inde sebze tarımı , %3.91'sında meyve tarımı, %0.01 'inde süs bitkileri tarımı, %0.03 'ünde örtü altı tarımı, %1.25'inde kavak ve söğütlük tarımı yapılmakta, %23.85'i boş ve nadasa bırakılmaktadır.

Tarımsal açıdan oldukça önemli bir şehir olan Tokat ilinde yıllar itibariyle önemli bir göç dalgası yaşandığı görülmektedir. Tokat ilinin son 10 yıllık net göç hızı(NGH) verilerine göre, yıllar arası dağılımları Çizelge 1.2' de görülebilir. İlin 2012 ve 2016 yılları haricinde net göç hızı negatif bir ilerleme kaydetmiştir. İlin en fazla göç verdiği diğer iller ve yıllara göre dağılımı Çizelge 1.3'de verilmiştir.

Çizelge 1.2. Yıllar itibariyle Tokat ili net göç hızı (Binde)

Tokat ili net göç hızı	
2008	-10.15
2009	-2.49
2010	-24.88
2011	-11.06
2012	4.76
2013	-32.99
2014	-4.75
2015	-10.42
2016	5.31
2017	-6.64

Net göç, belirli bir yerleşim yerinin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farktır. Belirli bir yerleşim yerinin aldığı göç verdiğiğinden fazla ise net göç pozitif, verdiği göç aldığı göçten fazla ise net göç negatiftir. Net göç hızı, göç edebilecek her bin kişi için net göç sayısıdır.

Çizelge 1.3.Yıllar itibariyle Tokat ilinin göç verdiği başlıca iller ve göç sayıları (Kişi)

	Adana	Ankara	Antalya	Bursa	İstanbul	İzmir	Mersin
2008	160	2855	672	1011	17374	1243	200
2009	166	2962	479	699	17185	1194	165
2010	256	3310	590	736	21969	1072	199
2011	202	2782	599	729	18015	1031	202
2012	172	2480	540	611	14926	920	160
2013	190	3377	678	707	26819	1255	217
2014	182	3088	648	697	19386	958	199
2015	199	2866	665	758	19388	1070	243
2016	153	2483	404	632	13844	891	234
2017	245	3014	559	852	16291	1069	283

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, ADNKS kullanılarak hazırlanmıştır.

Tokat ili 2008 yılından 2017 yılına kadar en fazla göçü sırasıyla İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Mersin ve Adana illerine vermektedir. En fazla göçü 2013 yılında İstanbul'a vermiştir(Çizelge 1.3). Göçün yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde en fazla 15-29 yaş arası olduğu tespit edilmiştir. Tokat ilinin 2008 – 2017 yılları arasında verdiği göç durumunu incelediğimizde 15-19 yaşlarda %26.72'lik artış, 20-24 yaşlarda %21.99'luk artış, 25-29 yaşlarda %11,72'lik düşüş olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamda 25-29 yaş grubu aralığında göçün yıllar itibariyle azalma eğilimine geçtiği söylenebilir(Çizelge 1.4).

Çizelge 1.4.Yıllar itibariyle Tokat ilinin verdiği göç durumu (genç nüfusa göre)

Tokat ili 15-29 yaş grubu verdiği göç bilgileri			
	15-19	20-24	25-29
2008	3693	6004	5075
2009	3797	6480	4879
2010	4405	6728	5735
2011	4272	6721	5177
2012	4444	5013	4419
2013	5798	6752	5403
2014	4827	6924	4679
2015	5366	7056	4916
2016	4817	6795	4075
2017	5040	7697	4480

Tokat ilinin aynı yaş grubu itibariyle göç aldığı da görülmektedir. 2008 – 2017 yılları arasında ilin aldığı göç durumunu incelediğimizde 15-19 yaşlarında %46.49'lık artış, 20-24 yaşlarında %30.09'luk artış, 25-29 yaşlarında %11.93 'lük düşüş olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Yıllar itibariyle Tokat ilinin net göç hızı (NGH), 15-29 yaş grubu verdiği göç bilgileri ve göç verdiği başlıca iller incelendiğinde önemli dalgalanmalar görülmektedir. Büyük bir bölümünü kırsal yapının oluşturduğu Tokat ili için kırsal genç nüfusunun göç etme eğilimi ve bunun tarım sektörü üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi önemli görülmüştür.

2. KONUSYLA İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Mutlu (1990), çalışmasında, 1973-86 arası tarımsal ürünler fiyat endeksi, sanayi ve hizmet ürünleri fiyat endeksi ile hesapladığı bölgesel iç ticaret hadlerin, kırsal refah ile iç göç üzerindeki etkisini araştırmıştır. Sonuç olarak, kırsal refahın iç ticaret hadlerine paralel geliştiği, kırsal alandaki refahın düşmesiyle göçü artırdığını bulmuştur.

Yamak ve Yamak (1999) çalışmasında, 1980-90 döneminde Türkiye’de göç ve gelir arasındaki ilişki analizlerinde, iller arası gelir farklılığının göçü önemli ölçüde etkilediği sonucuna varmıştır.

Ceritli ve Ark. (2005) çalışmasında Türkiye’deki yaşanan göçün gerçek nedeninin iş bulma olduğu, tayin/ atama, eğitim ve doğa olaylarının etkisinin de hem iller arası hem de il içinde yoğun göç hareketlerine neden olduğu saptanmıştır. Yine benzer bir çalışmada, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden diğer illere yapılan her 10 göçten birisinin göç etmesin nedeninin iş imkanları olduğu saptanmıştır (HÜNEE, 2006).

Güreşçi (2007) çalışmasında, Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağında meydana gelen ağır ve ileri düzeydeki göçün nedenleri ve tarıma olan etkilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, göç olgusunun teorik temelleri, dünyadaki ve Türkiye’deki göçle ilgili örneklere yönelik çalışmalar ve bölgeyle ilgilin yayınlanan bilgi ve veriler kullanılarak çalışmanın altyapısını oluşturmuştur. Yapılan çalışmada göçün tarıma etkileri olarak hayvan sayısının azalması, hayvan başına düşen çayır ve mera arazisi miktarının artması, tahıl üretiminin tamamen bitme noktasına gelmesi, yonca ve korunga gibi yem bitkileri ekim alanlarının azaldığını tespit etmiştir. Göçü önlemek için, mevcut ve alternatif tarımsal faaliyetlerin iyileştirilerek arttırılması gibi tedbirlerin alınması gerektiğini ifade etmiştir. Bu tedbirler alındığında tarıma olumsuz etki eden, işletmelerin küçük ve dağınık olması, piyasa ile ilişkilerinin zayıf olması, verimsiz yerli ırklarla yapılan hayvancılık faaliyeti, değerlendirilemeyen çayır ve mera arazileri, çiftçiler arasındaki yetersiz işbirliği ve kooperatifleşme gibi olumsuz unsurların ortadan kalkacağı şeklinde öneriler ortaya koymuştur.

Karabulut ve Polat (2007) çalışmasında göçün en yoğun yaşandığı Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illerdeki göçün neden ve sonuçlarını korelasyon ve anova analizleri ile belirlemişlerdir. Bu çalışmada göçün en önemli nedenleri olarak; sağlık ve eğitim hizmetlerinin yetersizliği, sosyal faaliyetlerin azlığı, iklim koşullarının zorluğu ve daha iyi iş bulma faktörleri olarak saptanmıştır.

Pazarlıoğlu (2007) Türkiye’de iç göçün önlenmesi için; gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesi ve kentler arasında ekonomik farklılıkların ortadan kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bu çalışmada Türkiye’de kırsal göçlerin, ekonomik nedenler, doğal afetler, terör ve güvenlik sorunları, tarımsal toprak yetersizliği gibi itici faktörler, kentlerdeki yeni iş sahaları, sosyal ve kültürel fırsatlar, eğitim gibi çekici faktörler ve ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmeler gibi iletici faktörler ile daha da arttığı ifade edilmiştir.

Öztürk (2007), iç göçlerin sebeplerini; bölgeler arası gelişmişlik farkları, hızlı nüfus artışı, tarımdaki yapısal değişimler ve makineleşme, yetersiz ve yanlış ekonomi politikaları, siyasal baskılar ve terör olarak sıralamaktadır.

Gürbüz ve Karabulut (2008), çalışmalarında; Türkiye’de, 1950’li yıllarda hızlanmaya başlayan iç göçler, her geçen gün daha da artarak günümüze kadar devam ettiğini dile getirmişlerdir. Kırsal yerleşmelerden şehirlere olan göçler kırsal göçler olarak adlandırılmakta ve iç göç hareketleri içerisinde önemli bir oran oluşturduğunu belirtmişlerdir. Türkiye’de, 1995-2000 döneminde 1.775.909 kişi kırsal alanlardan şehir merkezlerine göç etmişlerdir. Kırsal nüfus sayısı fazla olan Orta Anadolu, Batı Anadolu ve Doğu Anadolu’daki bazı illerin kırsal nüfusu az olan illere göre sayısal olarak daha fazla göç vermiştir. Kırsal göç oranının ise, genel olarak Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinin illerinde yükseldiği, Batı Karadeniz bölümü ve Akdeniz bölgesinin kıyı illerinde, Marmara ve Ege bölgelerinin birçok ilinde düşüş olduğunu belirtmişlerdir.

Güreşçi (2009), çalışmasında, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırsal göç önemli bir sorun olarak, kırsal bölgelerin ekonomik yapısının temelini oluşturan tarımın göçün

temel belirleyicisi konumunda olduğunu belirtmiştir. Bu bölgelerdeki göçün önlenmesi ile tarımsal sorunların çözümü arasında yakın bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin tarım politikasının amacı, kapsamı ve araçları ile açıklanabileceğini ifade etmiştir. Çalışmasında; Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde toplumsal dönüşümün temel nedenlerinden birisi olan kırsal göç sorununu genel bir bakış açısı içerisinde değerlendirilmiş ve tarım politikası ile arasındaki ilişki; tarım politikasının amacı, kapsamı ve araçları ile birlikte değerlendirilerek sorunun çözümünde tarım politikası tedbirlerini tartışmanın odağı haline getirilmesi amaçlamıştır.

Bahar ve Bingöl (2010), Türkiye’de bulunan emek arzının talepten fazla olduğunu, bu nedenle de insanların göç ettiğini, her ne kadar göç edenlerin büyük bir kısmının bir şekilde istihdam olanaklarına kavuşmasına karşın bulunan işlerin marjinal verimliliği düşük işler olduğu, bunun yanında göçün şehirleşme, sürdürülebilirlik ve kültürel anlamda kent hayatına getirdiği maliyetlerin de olduğunu belirtmektedir.

Güreşçi (2010), çalışmasında, Türkiye’de kentten köye göçün, nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirerek, kentten köye göç ve köyden kente göç olgusunu birlikte ele alarak aralarındaki ilişkiyi tespit etmiştir. Çalışmada, Türkiye’de kentten köye göçün, toplumsal gelişmelerin önemli bir sonucu olduğu gerçeği ön plana çıkarmıştır.

Cengiz ve Baydur (2010), çalışmasında, temelde Todaro’nun geliştirdiği kırdan kentte göçün nedeni olarak gösterilen verim farklılığı düşüncesini Türkiye ekonomisi için incelemişlerdir. Kente yapılan yatırımlar ve kent olanakları, kentteki işçilerin reel ücretlerini yükselttiğinden kırdan kalmanın alternatif maliyeti artmakta ve kırdan kente göç, kentlerdeki işsizlikle beraber ekonomik ve sosyal problemleri arttırmakta olduğunu öne sürmüşlerdir. Geliştirilen göç ve verimlilik modeli yardımıyla Türkiye’nin 1988-2008 yılları arasındaki kırsal göç olgusunu inceleyerek, tarımdaki verimliliğin göstergesi olan ücretler, tarımdaki verimliliğinin arttırılmasında temel unsur olan yatırım harcamaları ve diğer değişkenlerin göç üzerindeki etkilerini tahmin etmişlerdir. İç ticaret haddindeki olumsuz gelişmenin yanı sıra gerek yatırımların tarımsal istihdam üzerindeki etkisinin sınırlı olması, gerekse tarımsal ücretler artsa bile bu artışın çok

düşük olmasından dolayı kırdan kente göçün devam edeceği sonucunu ortaya koymuşlardır.

Özyazıcı ve ark. (2011), Samsun ve Sinop illerinde yaptıkları çalışmada; kırsal göçün tarımsal sürdürülebilirliğe etkilerini incelemişlerdir. Haneden göç eden kişi sayısı, işletme nüfusu, nüfus başına düşen saf hasıla ve tarımsal üretimin gelirden ki payının sürdürülebilirliği negatif; yönetici profili, işletme arazisi büyüklüğü, dekara düşen işletme sermayesi, nüfusa düşen arazi büyüklüğü, tarım dışı faaliyet ve göç edenlerle maddi ilişkinin ise pozitif olarak etkilediğini belirlemişlerdir.

Kocaman ve Yanık (2012), çalışmalarında, kırsal yerleşimlerin kültür teknik çalışmalar yönüyle genel sorunları ele alarak bu sorunların çözümü amacıyla, Erzurum ilinde sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri oldukça alt seviyede olan iki köy seçmişlerdir. Köylerin kültür teknik olarak eksiklikleri anket yoluyla saptanarak bu sorunların köylerden göç isteğine ne şekilde etki ettiği belirlenmiş ve göç isteğinin minimuma indirilebilmesi için alt yapıda gerekli düzenlemeler yapılması konusunda öneriler getirmişlerdir. Bu öneriler doğrultusunda ekonomik, sosyal ve kültürel yönleriyle bir bütün olan kalkınmanın kırsal yönünün planlanmasında, ekonomik planlama yapılırken, ülkenin sosyal gelişmesinin ve sosyal sorunlarının da planlamaya dahil edilerek ve bunların sürdürülebilirliği hedeflenerek, kır insanını bilinçlendirmek ve yardımcı olma gerekliliğini belirtmişlerdir. Bu nedenle, bölgesel planlama, halk eğitimi, toplum kalkınması gibi uygulamaların tarımsal yayım hizmeti ile desteklenmesini ifade etmişlerdir.

Elmastaş ve Yılmaz(2015) Van ilinde yaptıkları bir çalışmada, ilin 2010-2011 döneminde en fazla göçü, istihdam yetersizliğine bağlı ekonomik nedenlerle diğer illere göç verdiğini belirtmektedir.

Stockdale (2015), Çalışmasında, İngiltere'nin Orta Galler'in powys bölgesi, İskoçya'daki Bute Adası ve Kuzey İrlanda'daki AntrimGlens bölgesinde meydana gelen kırsal ve yanal kırsal göçün karşılaştırılmasını incelemiştir. Araştırmasında, dağınık ve

yanal kırsal göçlerin, bir bölgede veya bir kentte yoğunlaşarak, bölgesel ekonomide dengesizliklere ve eşitsizlere yol açtığını söylemiştir.

Uysal (2015), çalışmasında, Yuntdağı köylerinde çiftçilerin tarımsal üretime yaklaşımlarını etkileyen faktörleri sıralı logit modeller yardımıyla belirlenmeye çalışmıştır. Tutum ölçeği sorularına alınan yanıtlar; çiftçilerin çiftçilikten pek memnun olmadıkları, çocuklarının çiftçiliğe devam etmesini “hiç” istemedikleri, tarımsal faaliyetin temel ihtiyaçlarını “kısmen” karşılayabildiğini ve çoğunun çiftçilik mesleğinden “vazgeçebilecekleri” yönünde bulguları ortaya koymuştur. Bu sonuçlara karşılık Çiftçilerin önlemleri arasında üretim masraflarını minimize etmeyi hedefledikleri, bunu sırasıyla riski minimize etme ve varlıklarını elinde tutarak gelecek kuşaklara bırakma hedeflerinin izlendiğini öne sürmüştür. Sıralı Logit modeller ile çiftçilikten memnuniyet düzeyinin eğitim görülen yıl sayısı ile ters, işletme arazi genişliği ile doğru yönlü ilişki içinde olduğunu ortaya koymuştur. İşletme arazisinin daha geniş olması, çiftçiler için mevcut varlıklarını koruma hedefinin önemini artırırken; işletmede yer verilen bitkisel üretim dalı sayısının bu eğilim ile ters yönlü ilişki içinde olduğunu saptamıştır. Toplam gelirden tarımsal gelir payının yüksek olmasının, yenilikçilik ve kredi kullanımı gibi yüksek gelir vadeden girişimlere yönelimi arttırdığını ifade etmiştir.

Yulafcı ve Sayılı (2015) çalışmalarında, kırsal göç yaşanan köylerin genel özelliklerini ve göçün köyler üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla Samsun ilinde iki farklı bölgede toplam 32 köyde anket çalışması yürütmüşlerdir. Elde edilen sonuçlara göre; köylerdeki eğitim, sağlık ve diğer altyapı imkânları doğal olarak şehirlere göre daha az olduğu öne sürülerek, yolların bozuk olması, elektrik, su ve telefon arızası gibi yaşam kalitesini düşüren olayların köylerde sıkça yaşandığını tespit etmişlerdir. Bununla beraber tarım dışındaki iş imkânları, örgütlenme, sulama kaynakları vb. tarımsal altyapı unsurlarının yetersizliği, arazilerin çok parçalı ve dağınık olması, hane başına düşen tarım arazilerinin yetersiz olması ve tarımsal faaliyetlerin sık sık zararlı sonuçlanması gibi tarımsal problemleri kırsal göçün önemli nedenleri olarak öne sürmüşlerdir. Özellikle gençlerin göç etmesi sonucunda arazi ve tarımsal tesislerin bir kısmının atıl vaziyette kaldığını dile getirmişlerdir.

Yılmaz (2015) çalışmasında, Türkiye'deki kırsal nüfusun 1980-2012 yılları arasındaki değişimini ve aynı periyotta illerin kırsal nüfusları ile kır-şehir nüfus oranlarının değişimi de incelemiştir. Çalışmada Türkiye'nin kırsal nüfusunun 1927 yılı ve sonraki sayım yıllarına göre artış ve azalışı üzerinde durulmuş, söz konusu nüfusun özellikle 1980 yılından sonraki durumu daha detaylı bir şekilde incelemiştir. Türkiye'de kırsal nüfus 1927 yılında toplam nüfusun %76'sını oluşturur iken bu oranın 1950 yılına kadar çok fazla değişmediğini belirtmiştir. Ancak 1950 yılından sonra kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı sürekli olarak azalırken söz konusu nüfus 1980 yılına kadar miktar olarak artmaya devam ettiğini dile getirmiştir. 1980 yılından sonra ise kırsal nüfus genellikle miktar olarak azalma eğilimi sergilemiş, 2000-2012 yılları arasındaki 12 yıllık dönemde kırsal nüfus hızla azalarak, 24 milyondan 17 milyona düştüğünü tespit etmiştir. Ayrıca illerin son 32 yıldaki kırsal nüfusları da tablo haline getirerek genel durum ve istisnalar ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Türkiye'deki toplam kırsal nüfusun ve illerin kırsal nüfuslarının değişimini başta göç olmak üzere, yeni il ve ilçelerin kurulması ile belediye sınırlarının genişletilmesi gibi çok sayıda faktörlerin etkilerini ortaya koymuştur.

Yalçın ve Kara (2016), çalışmalarında, insanların çeşitli nedenlerle yaşadıkları coğrafi alanı terk edip başka yerlere yerleşerek yaşamlarını devam ettirmelerini göç olarak ifade etmişlerdir. Kırsal göçü ise, kırsal alanlarda yaşayan insanların kentler gibi yaşam alanlarına taşınması olarak ifade etmişlerdir. Artan nüfus ile tarımdan sağlanan gelirin yetersiz kalması, tarım arazilerinin çeşitli nedenlerle parçalanmasıyla düşük gelirli küçük işletmelere dönüşmesi ve tarımsal üretimde yeni gelişmeler ile makine kullanımının artmasıyla iş gücüne olan talebin azalması gibi özellikle ekonomik kökenli nedenlerle köyden kente göçün gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Kırsal göçlerin, özellikle tarımsal üretimde çalışacak genç işgücünün azalması, terk edilen arazilerin atıl şekilde kalması, tarımda üretim ve verimin düşmesi, kırsal yoksulluğun artması gibi birçok sorunu da beraberinde getirdiğini belirtmişlerdir. Daha önce yapılmış olan çalışmalar ve çeşitli kurumlara ait istatistiklerden yararlanılarak kırdan kente göçün, nedenleri ve tarımsal üretimde oluşan sorunların çözümüne yönelik önerileri ortaya koymuşlardır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmanın birincil verileri; çalışma bölgesindeki 23 köyde, oransal örnekleme yöntemine göre belirlenen 15-19, 20-24 ve 25-29 yaş aralığındaki gençler ile yapılan anketlerden elde edilmiştir.

Çalışmanın ikincil verileri; ulusal (DPT ve TÜİK) ve bölgesel (İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü) kamu kurumlarının kayıtlarından ve konu hakkında daha önceden yapılmış olan yerli ve yabancı çalışmalardan derlenmiştir. Bu verilerin ulusal olanları; DPT'nin Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu ile Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu'ndan ve TÜİK'in Genel Nüfus Sayımı Sonuçları ve Göç İstatistiklerinden derlenerek özetlenmiştir. Bölgesel düzeyde elde edilen veriler ise; Tokat merkez ilçesinde bulunan İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün ilçe bazında yapmış olduğu tarım sayımı sonuçlarından ve yapmış olduğu istatistiklerden derlenmiştir.

3.2. Yöntem

Çalışmada kullanılan yöntemler; örnekleme, anket sorularının hazırlanması, anketlerin yapılması, verilerin işlenmesi, özetlenmesi ve analiz aşamaları olmak üzere ayrı ayrı olarak değerlendirilmiştir.

3.3. Örnek Hacminin Belirlenmesi

Çalışmada birincil verilerin kaynağını oluşturan anketlerin sayısının (örnek sayısı) tespitinde, genç nüfus ve yaş aralığı olarak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından göç istatistikleri için kullanılan aralıklar dikkate alınmıştır. Bu kapsamda 15-29 yaş aralığı seçilmiştir.

Bu yaş aralığı aynı zamanda Eurostat ve Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından kullanılan gençlik tanımını kapsamaktadır(TÜİK 2014).Tokat ili merkez ilçesi sınırları içerisinde 108 tane köy bulunmaktadır. Bu köylerde 15-29 yaş aralığındaki gençlerin yıllar itibariyle sayısı aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 3.1. Tokat ili merkez ilçesi 15-29 yaş aralığı köy nüfusu bilgileri

Tokat ili Merkez ilçesi 15-29 yaş grubu köy nüfusu			
	15-19	20-24	25-29
2012	4945	4415	3270
2013	5062	4989	3383
2014	4829	4707	3057
2015	4920	3850	2775
2016	4215	3280	2695
2017	4365	3476	2612
2018	4196	3931	2879

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, ADNKS kullanılarak hazırlanmıştır.

Çizelge 3.1'den 2018 yılı rakamları dikkate alındığında 15-29 yaş arasında toplam 11006 kişinin olduğu görülmektedir. Bu sayı çalışmanın popülasyonunu oluşturmaktadır. Araştırmada bu kadar kişi ile görüşülmesi zaman ve maddi olarak kısıtlayıcı olması sebebiyle popülasyonu temsil edebilecek örnekleme yoluna gidilmiştir. Örnek genç birey sayısının belirlenmesinde aşağıdaki formül kullanılmıştır (Çiçek ve Erkan, 1996).

$$n = N (pq) / (N-1) D^2 + (pq)$$

Formülde;

n = örnek hacmi,

N = popülasyondaki birim sayısı,

D = d/t (d, kabul edilebilir hata payı, %10 alınmıştır. t, güven sınırı, %99 alınmıştır),

p = incelenen birimin popülasyondaki oranı (genç bireyin göç etme olasılığı) 0,5 alınmıştır,

q = 1-p.

Yukarıdaki formül kullanılarak araştırma bölgesinde popülasyonu temsil edebilecek asgari genç birey sayısı 164 olarak hesaplanmıştır.

Anketler ilçeyi temsil edebilecek nüfus ve tarımsal üretim yoğunluğuna göre 23 köyde yapılmıştır. Köylerde anket yapılan gençler tesadüfî olarak seçilmiştir.

Ayrıca çalışmada TÜİK istatistiklerinden ve daha önce yapılmış ulusal ve uluslararası benzer çalışmalardan yararlanılarak makro veri ve bilgiler sunulmuştur.

3.4. Anketlerden Elde Edilen Verilerin Analizi

Çalışmada anket yoluyla elde edilen veriler belirli bir kodlama yönteminde IBM SPSS statistic 22 paket programında bilgisayara yüklenerek işlenip, çapraz tablolar ve grafikler oluşturulmuştur.

Khi-Kare Testi (Chi-Square Test)

Veri seti, tesadüfî olarak seçilen gençlerle birebir görüşmelerden elde edilmiştir. Oransal olarak verilen araştırma sonuçlarından bazılarının istatistiksel olarak anlamlılık düzeyini ortaya koymak amacıyla belirlenen demografik faktörlerle kırsal gençlerin göç etme eğilimleri arasında “ki-kare testi” uygulanmıştır. Analizde kullanılan faktörler; yaş grupları ve eğitim durumlarıdır.

Khi-kare testi, gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı temeline dayanır. Khi-kare testinde, niteliksel olarak belirtilen veriler kullanılır. Ayrıca, ölçümle belirtilen sürekli değişkenler de belli bir dereceden az veya çok olarak nitelendirilerek khi-kare testi uygulanabilir.

Khi-kare testi genellikle; iki veya daha çok grup arasında fark olup olmadığının belirlenmesi amacıyla kullanıldığı gibi iki örneklemin aynı kategoriler açısından homojen olup olmadıklarının test edilmesi, gözlenen bir değişkenin beklenen bir

dağılıma uygunluğu veya gözlenen iki değişkenin aynı dağılıma sahip olup olmadığının araştırılmasında kullanılması yanında varyansla ilgili aralık tahmini ve kontejan katsayısının hesabında da kullanıldığı ifade edilmektedir(Masoom, ve ark.,1992; Hogg, ve ark., 1987)

Ki-kare istatistiğini hesaplama için öncelikle iki nominal değişkenin beklenen değeri hesaplanmalıdır. Aşağıdaki formülü kullanarak iki nominal değişkenin beklenen değeri hesaplanabilir.

$$E_{i,j} = \frac{\sum_{k=1}^c O_{i,j} \sum_{k=1}^y O_{k,j}}{N} \quad (1)$$

$E_{i,j}$ = Beklenen değer

$$\sum_{k=1}^c O_{i,j} = i. ci \text{ sütun toplamı}$$

$$\sum_{k=1}^y O_{k,j} = k. cı \text{ satır toplamı}$$

N= Toplam sayı

Gözlenen ve beklenen frekansların farklılıklarına dayalı olarak hesaplanan X^2 değerleri toplanarak test istatistiğini oluşturacak χ^2_h bulunur. O =gözlenen frekans, E = beklenen frekans olduğuna göre ki-kare bağımsızlık testi (X^2_h) eşitliği aşağıdaki şekilde yazılabilir.

$$X^2_h = \sum_i^y \sum_{k=1}^c \frac{(O_{i,j} - E_{i,j})^2}{E_{i,j}} \quad (2)$$

Burada;

$X^2_h = X^2$ bağımsızlık testi

$O_{i,j}$ = Değişkenlerin gözlem değeri

$E_{i,j}$ = Değişkenlerin beklenen değeri

Serbestlik derecesi ; $DF=(r-1)(c-1)$ şeklinde hesaplanır.

Burada r ;sadır sayısı ve c ;sütun sayısını göstermektedir.

Bu araştırmada örnek hacmi, Tokat ili merkez ilçesi kırsal bölgelerinde yaşayan gençler eğitim durumları ve yaş gruplarına göre 2 gruba ayrılmıştır.

Çalışmanın bu kısmından elde edilen bulguların sonuçları ile gençlerin tarımda kalma eğilimlerini etkileyen faktörler kantitatif olarak görölerek ve tarım sektöründe gelecek yıllarda işletmeci olacak günümüzdeki genç nüfusun daha donanımlı ve çağdaş yönetim anlayışına sahip olması için neler yapılabileceği konusunda somut deliller sunulmuştur.

4. BULGULAR

Çalışmanın temel bulguları, 2018 yılında Tokat merkez ilçedeki köylerde yaşayan 164 kırsal genç ile yapılan anket çalışması sonucu elde edilmiş verilere dayanmaktadır. Bu verilere ilaveten merkez ilçede bulunan Tokat İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Tokat İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'den yapılan araştırmalar sonucu derlenen bilgiler kullanılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler kırsal gençlerin yaş ve eğitim durumlarına göre gruplara ayrılarak çapraz tablolar halinde değerlendirilmiştir. İlişkili faktörlerin önemi ki kare testi ile istatistiksel olarak açıklanmıştır.

4.1. Kırsal Gençlerin Sosyo-ekonomik ve Demografik Özellikleri

Çalışmada, ilk olarak örneğe giren kırsal gençlerin yaş guruplarına göre sosyo-demografik özellikleri Çizelge 4.1'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Kırsal gençlerin yaş aralıklarına göre sosyo-demografik özellikleri ve eğitim durumları (%)

	Yaş Grubu			
	15-19	20-24	25-29	Genel
Cinsiyet				
Erkek	77.3	95.9	100.0	92.1
Kadın	22.7	4.1	00.0	7.9
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Hanedeki birey sayısı				
1-5	34.1	46.6	72.3	50.6
6-10	54.5	53.4	23.4	45.5
11+	11.4	00.0	4.3	4.3
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Medeni durumu				
Evli	00.0	1.4	25.5	7.9
Bekar	100.0	98.6	74.5	92.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Eğitim Durumu				
İlköğretim	20.5	00.0	17.0	10.4
Lise	79.5	39.7	29.8	47.5
Üniversite	00.0	60.3	53.2	42.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Tesadüfi olarak yapılan anket sonuçlarına göre çalışmanın %92.1'i erkek ve %7,9 kadınlardan oluşmaktadır. Kırsal gençler genellikle (1-5) ile (6-10) kişiden oluşan hanelerde yaşamaktadırlar. Yaş gruplarına göre kırsalda yaşayan gençlerin %7.9'u evlidir. Eğitim durumları incelendiğinde % 10.4'ü ilköğretim , %47.5'i lise ve %42.1'i ise üniversite mezunu olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.2. Kırsal gençlerin yaş aralıklarına göre gelir, sosyal güvence ve ebeveynlerinin yaşama durumu(%)

		Yaş Grubu			
		15-19	20-24	25-29	Genel
Gelir					
	0-500 TL	61.4	10.9	4.2	22.6
	501-750 TL	25.0	27.3	10.6	21.9
	751-1000 TL	9.1	34.2	10.6	20.8
	1000 TL ve üzeri	4.5	27.3	74.4	34.7
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Sosyal güvence					
	SSK	38.6	30.1	51.1	38.4
	Bağ-Kur	61.4	69.9	38.3	58.5
	Emekli sandığı	00.0	00.0	4.3	1.2
	Yeşil kart	00.0	00.0	6.4	1.8
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Ebeveynlerin yaşama Durumu					
Anne	Yaşıyor	84.1	97.3	100.0	94.5
	Yaşamıyor	15.9	2.7	00.0	5.5
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Baba	Yaşıyor	100.0	100.0	83.0	95.1
	Yaşamıyor	00.0	00.0	17.0	4.9
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Çalışmada, kırsal gençlerin aylık ortalama gelir durumlarını incelediğimizde %65.3'ü 0-1000 TL arasında değişmekte, % 34,7'sinin 1000 TL ve üzeri olduğu görülmektedir. Sosyal güvence olarak genellikle Bağ- Kur ve SSK olarak yararlanmaktadırlar.Ebeveynlerinin yaşam durumlarını incelediğinde gençlerin %5.5'inin annesi ve %4.9'unun babası yaşamamaktadır.

4.2. Kırsal Gençlerin Eğitim Durumları ve Eğitime Devam Etme Düşünceleri

Kırsal gençlerin eğitim düzeyleri, kendileri ve aileleri ile ilgili verdiği kararlarda etkili olmaktadır. Yaşam koşullarını, çalışmak istediği alanı istenilen düzeye çıkartmak veya daha yüksek ücret düzeyi elde etmek amacıyla, bulunduğu ve yaşadığı bölgeden başka bir yaşam alanına göç etmesinde kişinin sahip olduğu eğitim düzeyi etkili olmaktadır.

Çizelge 4.3.Kırsal gençlerin eğitim aldıkları şehir ve taşınmalı eğitim durumu (%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Lise ve üniversite eğitimi alınan şehir					
Tokat	100.0	41.1	82.1	66.0	42.676 (0.000)
Diğer şehirler	00.0	58.9	17.9	34.0	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Taşınmalı lise eğitimi olma durumu					
Evet	94.3	86.2	57.1	84.6	10.688 (0.005)
Hayır	5.7	13.8	42.9	15.4	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Gençlerin eğitim aldıkları şehir ve taşınmalı eğitim durumları ile yaş gurupları arasında ki-kare analizi yapılmıştır (Çizelge 4.3.). Yapılan analiz sonucunda yaş gurupları ile eğitim aldıkları şehir ile yaş gurupları ve taşınmalı lise eğitimi alma durumları arasında ($P \leq 0,01$ düzeyinde) anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Nitekim çalışmaya konu olan lise ve üniversite okuyan veya öğrenimini tamamlamış gençlerin toplamının %66'sı Tokat ilinde eğitim görmekte veya eğitimine Tokat'ta devam ettirmektedir. Ancak lise öğrenimine denk gelen 15-19 yaş gurubundan gençlerin tamamı öğrenimine Tokat ilinde devam ederken üniversite çağındaki gençlerden, 20-24 yaş aralığındakilerin yaklaşık %60'ı, 25-29 yaş aralığındaki gençlerin ise %18 kadarı diğer şehirlerde eğitim görmektedir. Benzer şekilde gençlerin %84.6'si lise eğitimini taşınmalı eğitim olarak tamamlamış veya devam etmektedir. Ancak bu oran yaş ilerledikçe düşmektedir. Nitekim bu oran 15-19 yaş aralığında yaklaşık %94 seviyesinde iken 25-29 yaş aralığında %57 seviyesine kadar düşmektedir. Bu durum muhtemelen kırsal

kesimdeki genç sayısındaki düşüşün de bir sonucu olarak taşımalı eğitimin Tokat ilinde zaman içerisinde artış gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Çizelge 4.4. Kırsal gençlerin eğitime devam etme durumları ve yaş grupları arasındaki ilişki(%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Eğitime devam etme durumu					
Evet	65.9	63.0	38.3	56.7	9.188 (0.010)
Hayır	34.1	37.0	61.7	43.3	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Eğitimi bırakanların devam etme isteği					
Evet	20.0	88.9	51.7	59.2	20.060 (0.000)
Hayır	80.0	11.1	48.3	40.8	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Eğitim hayatı sonunda iş düşünceleri					
Şehirde iş bulmak	00.0	8.7	83.3	20.5	64.492 (0.000)
Köyde kalıp, tarımsal faaliyet yapmak	00.0	19.6	11.1	11.8	
Fikri yok	100.0	71.7	5.6	67.7	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Genel olarak sonuçlara göre gençlerin eğitim ve eğitim hayatı sonunda iş hayatına atılma isteklerinde yaş gruplarına göre farklılık olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bölgesindeki gençlerin yaş grupları itibariyle eğitim ve iş hayatına yönelik isteklerinde Çizelge 4.4'te verilmiştir. Çizelge incelendiği Ki-kare testi sonuçlarına göre, gençlerin eğitimlerine devam etme durumlarının, iş durumu hakkındaki düşüncelerinin ve eğitimlerine devam etmeyenlerin yeniden eğitim almayı isteme durumlarının yaşa bağlı olarak ($P \leq 0,01$ düzeyinde) önem arz ettiği saptanmıştır. Dolayısıyla gençlerin, eğitime devam etmeleri, eğitim tamamladıktan sonra iş durumu hakkındaki düşünceleri ve eğitimine devam etmeyenlerin yeniden eğitim almayı isteme durumları gibi sorulara vermiş oldukları cevaplar yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

Çalışma alanında kırsal gençlerin %43.3'üne eğitimini sonlandırdığı ve 24-29 yaş aralığında bu oranın %61.7 seviyelerine ulaştığı görülmektedir. Ancak eğitimlerine devam etmeyen gençlerin %59.2'lik bir kısmının eğitimlerine devam etme imkanları olsa yeniden devam etmek istedikleri, geri kalan %48,8'lik kısmın ise şartlar elverişli dahi okul eğitimlerini tamamlamak istemedikleri görülmektedir. Kırsal gençlerden eğitimlerine devam edenlerin, eğitimlerini tamamladıktan sonra iş durumu hakkındaki

düşüncelerini incelediğimizde %67.7'sinigeleceğe ilişkin bir fikrinin olmadığını görmekteyiz. Bunlardan %20.5'inin şehre göçü düşündüğü, sadece %11.8 gibi küçük bir oranda gencin köyde kalıp, tarımsal faaliyet yapmak istediği saptanmıştır.

Kırsalda yaşayan gençlerin eğitim durumları, eğitim hayatına devam etme ve eğitim hayatı sonundaki düşüncelerinde, çok daha iyimser bir tabloyla karşılaştığımız söylenemez. Genel itibariyle gençlerin tamamı ilköğretim mezunudur. Zorunlu eğitim dolayısıyla ilköğretimi tamamlayan gençlerin lise ve daha üst eğitim olanaklarına ulaşmakta kademeli olarak düşüş olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, bir yandan kırsal yoksulluğun dönüştürülmesi açısından dezavantaj oluştururken; diğer yandan, kente göç sonrasında kentsel ekonomiyle bütünleşme açısından sıkıntılar doğurmaktadır. Kentteki okullarda okumuş, kentsel çevre içerisinde sosyalleşmiş ve kendilerini iyi pozisyonlara taşıyabilecek sosyal ağlara sahip olan yaşlılarıyla rekabet şansı düşük olan kırsal kökenli gençler, kente göç ederken tasarladıkları “iyi yaşam” kalitesine ulaşamamaktadırlar. Bu durum kırsalda yaşayan gençleri iş hayatı konusunda kararsızlığa itmektedir.

Çalışmada, kırsal gençlerden eğitimlerine devam edenlerin, eğitimlerini tamamladıktan sonra iş durumu hakkındaki düşüncelerini incelediğimizde büyük bir kısmının (%67.7) geleceğe dair herhangi bir fikrinin olmadığını görmekteyiz. Bu gençlerin çoğu garsonluk, gece bekçiliği, güvenlik görevliliği, kasiyerlik gibi nispeten düşük getiriler vadeden işlerde ancak istihdam olanağı elde edebilmektedir. Dolayısıyla kırsal alandan yapılan göçler, gerek eğitim kariyerinin yetersizliği gerekse serbest iş yapmaya imkan sağlayabilecek donanımına sahip olunmaması dolayısıyla hedefine ulaşmakta zorlanmaktadır. Tüm zorluklarına rağmen söz konusu göçün devam ediyor olması, bir yandan kentin çekiciliğinin diğer yandan kırsal ekonominin yetersizliğinin açık göstergesi durumundadır.

Çizelge 4.5. Kırsal gençlerin eğitim isteklerine göre düşünceleri (%)

	Yaş Grubu			
	15-19	20-24	25-29	Genel
Eğitim hayatına devam etmek isteyen gençlerin düşünceleri*				
Bilgili ve kültürlü birey olmak	100.0	96.0	73.3	90.4
İtibar kazanmak	100.0	100.0	100.0	100.0
İnsanlarla daha kolay iletişim kurmak	00.0	48.0	33.3	40.4
Şehirde yaşamak	33.3	12.0	40.0	23.8
Para kazanmak	100.0	100.0	100.0	100.0
Eğitim hayatına devam etmek istemeyen gençlerin nedenleri*				
Ailenin karşı çıkması	53.3	00.0	00.0	24.1
Ekonomik imkansızlık	100.0	100.0	92.9	100.0
Köy veya yakınında okul bulunmaması	16.7	00.0	7.1	10.3
Köyde tarım işlerinin yoğun olması	100.0	100.0	100.0	100.0
Diğer (Sağlık vs.)	25.0	100.0	100.0	65.5

*Birden fazla seçenek tercihi sunulmuştur.

Eğitim hayatına devam etmek isteyen gençlerin göstermiş olduğu sebepler arasında en fazla itibar kazanmak (%100), para kazanmak (%100) ve bilgili ve kültürlü bir birey olmak (%90) düşüncesi yatmaktadır. Bu düşünceye sahip gençlerin daha 20-24 yaş grubunda yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Bunun karşısında eğitim hayatına devam etmek istemeyen gençlerin ise en fazla ekonomik imkansızlık (%100) ve köyde tarımsal üretim süreçlerinin ve faaliyetlerinin yoğun ve yorucu olmasının (%100) en başta gelen sebepler olduğu tespit edilmiştir(Çizelge 4.5).

Çizelge 4. 6. Kırsal gençlerin ailelerinin eğitim durumu(%)

	Yaş Grubu			
	15-19	20-24	25-29	Genel
Kırsal gençlerin ailelerinde yetişkin bireylerin okuma yazma durumu				
Evet	50.0	15.1	51.1	34.8
Hayır	50.0	84.9	48.9	65.2
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Okuma – yazma bilmeyen aile fertlerinin nedenleri *				
Okul olmadığı için	77.3	90.9	79.2	80.7
Ailevi nedenlerden dolayı	68.2	81.8	87.5	78.9
Ekonomik nedenlerden dolayı	95.5	100.0	95.8	96.4
Diğer (Sağlık vs.)	13.6	27.3	8.3	14.0

*Birden fazla seçenek tercihi sunulmuştur.

Kırsal gençlerin aile bireyleri arasında okuma çağında olan veya yetişkin olup da okuma-yazma bilenlerin oranının %34.8 gibi düşük bir seviyede olduğu, okuma-yazma bilmeyenlerin oranının ise %65.2 olduğu saptanmıştır. Okuma-yazma bilmeyen aile fertlerinin nedenlerini incelediğimizde çok büyük oranda bu durumun ekonomik nedenlerden (%96.4) kaynaklandığı, bunu okul yetersizliği (%80.7) ile çeşitli ailevi (%78.9) sebeplerin takip ettiği saptanmıştır. Ancak okuma-yazma bilmeyen aile fertlerinin sayısı genel olarak 1 veya 2 kişi olarak belirlenmiş olup bu kişilerin 50 - 60 yaş üzeri nispeten yaşlı kesimlerden oluştuğu belirlenmiştir. Ayrıca bölgede, zamanında kızlara eğitimde fırsat eşitliğinin tanınmaması, köylerde okul olmayışı, ekonomik sebepler ve diğer nedenlerden dolayı, okur-yazar olmayanların çoğunlukla orta yaş ve yaşlı kadınlar arasında olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4. 7. Kırsal gençlerin ailelerinin eğitim durumuna yönelik değerlendirme(%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Kırsal gençlerin ailelerinde okuyan çocuk durumu					
Evet	90.9	63.0	53.2	67.7	16.092 (0.000)
Hayır	9.1	37.0	46.8	32.3	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Kırsal gençlerin ailelerinde şu anda köy dışında okuyan kişi durumu					
Evet	86.4	49.3	46.8	58.5	19.259 (0.000)
Hayır	13.6	50.7	53.2	41.5	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Kırsal gençlerin ailelerinde çocuk veya kardeşlerinin ilköğretimde olma durumu					
Evet	61.4	20.5	23.4	54.8	23.302 (0.000)
Hayır	38.6	79.5	76.6	45.2	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Araştırma bölgesindeki gençlerin ailelerinde bulunan diğer genç bireylerin eğitim durumları yaş gruplarına göre değerlendirilmiştir. Ki-kare test sonuçlarına göre yaşa bağlı olarak gençlerin ailelerinde okuyan çocuk durumu, köy dışında okuyan kişi durumu ve çocuk veya kardeşlerinin ilköğretimde olma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. incelendiğinde ankete katılan kırsal gençlerin ailelerinde %67.7 oranında okuyan aile bireylerinin (çocuk/gençlerin) olduğu %32.3 oranında ise okula giden birey bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca okula giden bireylerin (çocukların) %54.8'inin ilköğretimde olduğu belirlenmiştir. Aile bireyleri arasında yer alan ancak okumayan çocukların; genellikle okul çağında olmaması veya okula gitmeye bir engelinin bulunması nedeniyle okula gitmedikleri anket yoluyla görüşme esnasında tespit edilmiştir. Diğer taraftan ankete katılan kırsal gençlerin ailelerinde eğitimdöneminde bulunan genç/çocukların %58.5'inin köy dışında okudukları saptanmıştır.

Çizelge 4. 8. Kırsal gençlerin çocuk ve kardeşlerini okutma nedenleri (%)

Kırsal gençlerin çocuk veya kardeşlerini okutmak isteme nedenleri*	15-19	20-24	25-29	Genel
Cahil kalmasınlar	47.6	77.6	51.3	61.1
İş bulabilsinler	92.9	65.5	100.0	83.4
İtibarları olsun	71.4	65.5	66.7	67.6

*Birden fazla seçenek tercihi sunulmuştur.

Ankete katılan kırsal gençlerin, çocuklarının veya kardeşlerinin eğitimlerine devam etmesi konusunda tamamen istekli oldukları, bunun nedenlerinin ise önem sırasına göre; iş bulabilsinler, itibarları olsun, cahil kalmasınlar olarak sıralandığı saptanmıştır. Bölgede köy dışında okuyan çocukların bazı sorunlarının olduğu da tespit edilmiştir. Özellikle lise, dersane veya üniversitede okuyan öğrenciler arasında; barınma, ekonomik problemler, kente uyum sağlayamama, diğer kişisel ve ailesel problemler vb sorunların bulunabildiği belirtilmiştir.

4.3. Mesleki Eğitim ve Tarımsal Yayım

Kırsalda yaşayan gençlerin mesleki eğitim düzeyleri ve tarımsal yayım konusundaki bilgileri, bölgesel olarak kalkınma programlarının uygulanması, yeniliklerin ve kırsal alanları geliştirme programlarının benimsenmesinde, genel eğitim düzeyleri kadar önemlidir. Mesleki eğitim ve tarımsal yayım, kırsal alanda yaşayanların yaşam düzeylerini yükseltmek amacıyla yürütülen yetişkin eğitimi çalışmalarını kapsamaktadır (Boyacı,2016).

Gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda tarım sektörü bugün ekonominin önemli bir sektörü olma özelliğini korumaktadır. Hatta bu ülkeler için yapılan bazı değerlendirmelerde, bunların ekonomilerinin gelişebilmesinin önemli ölçüde tarım sektörünün gelişmesine bağlı olduğu belirtilmektedir. Tarımsal kalkınmada yeni tarım tekniklerinin doğru kullanımının sağlanması, kaynakların etkin kullanılması, yaygınlaştırılması ve tarımsal üretimin artırılmasında yayım önemli bir etkidir. Dolayısıyla yayım, üretim faktörü olarak insan kaynağının gelişim sürecini organize ederek, yeni teknolojilerin etkin bir şekilde kullanımında çok önemli bir rol oynamaktadır(Kızılaslan ve ark., 2016).

Tokat ili merkez ilçesi kırsal bölgelerinde mesleki eğitim ile tarımsal yayıma dayalı bir takım proje veya programlar gerçekleştirilmiştir. Bu proje ve programlarda, köylerde ikamet eden gençler için; genç çiftçi projesi ve köylerde yaşayan çiftçi kayıt sistemi (ÇKS)'de kayıtlı azami dekar üzerinde arazisi bulunan vatandaşlara İl tarım ve orman müdürlüğü tarafından alet, ekipman desteği ile piyasa fiyatı altında meyve fidanı destek programları uygulanmıştır. Ayrıca bölgede çiftçilere yönelik arıcılık konusunda İl Tarım Müdürlüğü'nün eğitim çalışmaları yaptığı bilinmektedir. Bu çerçeveden bölgede kırsal gençlerin mesleki eğitim ve sertifika alma durumlarına yönelik olarak anket çalışmasında bir değerlendirme yer verilmiştir (Çizelge 4.9).

Ki-kare sonuçlarına göre, yaş guruplarına göre gençlerin sertifika sahibi olma durumu arasında anlamlı bir ilişki ($P \leq 0,01$ düzeyinde) bulunmaktadır. 15-19 yaş gurubundaki gençlerde herhangi bir mesleki eğitim kursu sertifikasına sahip olunmadığı belirlenirken en yüksek yaş gurubunda (25-29) bu oran %76.6 seviyesine kadar çıkmaktadır. Diğer taraftan genel olarak gençlerin sadece %29.3'ünün herhangi bir sertifikaya sahip olduğu ancak çok büyük bir kısmının (%70.7) herhangi bir mesleki eğitim kursuna katılmadığı saptanmıştır. Ancak Ki-kare sonuçları sahip olunan sertifikaların çeşitleri ile yaş gurubu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya çıkarmıştır. Benzer şekilde sertifikaya sahip olmayanların eğitim kursuna katılma istekleri ile yaş arasında da bir ilişkinin bulunmadığı Ki-kare analiziyle ortaya konulmuştur.

Çizelge 4.9. Kırsal gençlerin mesleki eğitim ve sertifika alma durumlarına yönelik değerlendirme (%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Herhangi bir mesleki eğitim kursu sertifikası sahip olma durumu					
Evet	00.0	16.4	76.6	29.3	74.864 (0.000)
Hayır	100.0	83.6	23.4	70.7	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Sahip olunan sertifikaların çeşitleri					
Arıcılık	00.0	00.0	11.1	8.3	2.667 (0.264)
Şoförlük	00.0	16.7	5.6	8.3	
Tarım dışı(Mesleki)	00.0	83.3	83.3	83.3	
Toplam	00.0	100.0	100.0	100.0	
Sertifikaya sahip olmayanların eğitim kursuna katılma durumu					
Evet	70.5	47.5	63.6	57.8	5.673 (0.059)
Hayır	29.5	52.5	36.4	42.2	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Tarımsal faaliyetle ilgili bir eğitime katılma durumu					
Evet	95.5	89.0	74.5	86.6	9.300 (0.010)
Hayır	4.5	11.0	25.5	13.4	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Genel olarak eğitim kursu sertifikasına sahip olan gençlerin %83.3'ü tarım dışı meslekler olarak değerlendirilen, bilgisayar, ustalık, kalfalık, marangozluk, berber, inşaat, vb. mesleklere yönelik eğitim kursu sertifikalarından sahip oldukları tespit edilmiştir.

Sertifika sahibi olmayan gençlerin %57.8 gibi nispeten yüksek bir kısmı mesleki eğitim kurslarına katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Özellikle de 15-19 yaş gurubu (%70.5) ile 25-29 yaş gurubu gençlerin (63.6) önemli bir çoğunluğunun sertifika sahibi olabilmek için eğitim kursuna katılmakta istekli oldukları görülmektedir. Diğer yandan yaş seviyesi düştükçe tarımsal faaliyetle ilgili bir eğitime katılma isteğinin arttığı saptanmıştır. Nitekim Ki-kare analiziyle yaş gurupları ile tarımsal faaliyetlerle ilgili bir eğitim kursuna katılmayı isteme durumu arasındaki ilişki $P \leq 0,01$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Tarımsal faaliyetlerle ilgili bir eğitim kursuna katılma isteği 15-19 yaş gurubunda %95.5 seviyesinde iken bu oran 25-29 yaş aralığında %74.5 düzeyine kadar

düşmektedir. Ancak genel olarak gençlerin %86.6 gibi oldukça yüksek bir kısmı tarımsal faaliyetle ilgili bir eğitime katılma hususunda istekli görülmektedir.

Ankete katılan gençler tarafından tarımsal faaliyetle ilgili bir eğitimlere katılma isteklerinin nedenleri; daha çok para kazanmak, ürünlerimi daha iyi değerlendirebilmek, bilinçli tarım yapmak, eğitimi sevmek ve faydasına inanmak şeklinde sıralanmıştır. Gençlerden tarımsal faaliyetle ilgili bir eğitime katılmaya istekli olmayanlar ise (%13.4 oranında) bunun sebebi olarak; vakitlerinin olmamasını ve faydasına inanmamalarını ileri sürmüşlerdir.

Tarımsal faaliyetler ve çiftçi eğitimi açısından Tarımsal Yayım, en önemli kavramlardan birisidir. Bu nedenle genel olarak tarımın altyapı ile ekonomik sorunlarının olmasına rağmen, bu sorunların çözümü ve kırsal kesimin kalkınmasının temeli eğitime, dolayısıyla Tarımsal Yayım dayalıdır(Yurttaş ve Atsan, 2007). Nitekim Güreşçi (2007) tarafından yürütülen bir çalışmada tarımsal yayım; tarımla uğraşan kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel yönden kalkınmalarına yardım etme amacına yönelik okul dışı ve gönüllü bir eğitim sistemi olarak tanımlanmıştır. Bu tanım çiftçi eğitiminin tarımsal kalkınmadaki önemine de vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte ankete katılan gençlere, Tarımsal Yayım hakkında herhangi bir bilgiye sahip olup olmadığı sorulduğunda; gençlerin% 28'i konuya ilişkin bilgisi olduğunu, %44.5'i bilgisi olmadığını, % 27.4'ü ise herhangi bir fikrinin olmadığını belirtmişlerdir.

4.4. Sosyal Güvence

Sosyal güvence, mesleki, fizyolojik ve sosyo-ekonomik riskten ötürü geliri veya kazancı sürekli ya da geçici olarak kesilmiş kimselerin geçinme ve yaşama ihtiyaçlarını karşılayan bir sistemdir(Ayhan,2012).Çalışma hayatında sosyal güvencenin olması, yasal bir hak olduğu gibi, temel insan haklarından birisi olarak kabul edilebilmektedir. Birçok kişinin, çoğu kez işin ücretine bakmaksızın sigortalı iş diye zorunlu meslek seçtikleri ve düşük ücretli bile olsa, sigorta nedeni ile bu işte çalıştıkları bilinmektedir(Güreşçi, 2007).

Tarım sektöründe sosyal güvenceye baktığımızda, tarımsal işlerin ve işçiliğin yapısı gereği bir belirsizlik vardır. Bu belirsizlik ise kırsalda yaşayan ve tarım sektöründe çalışan birçok insanı sosyal güvenceden uzak yaşamasına neden olmaktadır. Bu nedenle kırsalda yaşayan bireylerin sosyal güvencelerinin olup olmaması, göç için belirleyici bir faktördür. Bu nedenle çiftçiliğin meslek olarak işveren, iş yeri ve işçi kavramları açısından diğer sektörlerden farklı oluşu, büyük ölçüde tarımın genel özelliklerinden kaynaklanmakta ve bu yüzden tarımda çalışanlar için, tarımın şartlarına uygun bir tarım iş kanununun çıkarılması gerekmektedir (Korkmaz ve Güreşçi, 2002). Bölgede kırsal gençlerin sosyal güvenlik kurumlarına göre dağılımları Çizelge 4.9’da verilmiştir.

Çizelge 4. 10. Kırsal gençlerin sosyal güvenlik kurumlarına göre dağılımları(%)

	Yaş Grubu			
	15-19	20-24	25-29	Genel
Yararlanan sosyal güvencenin kimin üzerine olduğu durumu				
Kendisinin	00.0	15.1	59.6	23.8
Ailesinin	100.0	84.9	40.4	76.2
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Sahip olunan Sosyal güvence durumu				
SSK	38.6	30.1	51.1	38.4
Bağ-Kur	61.4	69.9	38.3	58.5
Emekli sandığı	00.0	00.0	4.3	1.2
Yeşil kart	00.0	00.0	6.4	1.8
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Çalışmada, kırsal gençlerin tamamının sosyal güvencesinin olduğu , %23.8’inin kendine ait sosyal güvenceden, %76.2’sinin ailesinin üzerine bulunan sosyal güvenceden yararlandıkları görülmektedir. Sosyal güvence olarak yeşil kart sisteminden yararlanan bireylerin 25 yaş üzerinde olduğu, herhangi bir işte çalışmadığı ve ailesi ile kendisinin üzerine kayıtlı menkul veya gayrimenkul bulunmadığı belirtilmiştir. Yeşil kart sistemini incelediğimizde; Maddi gücü ne olursa olsun, bütün bireylerin ciddi sağlık sorunları ile karşılaştıklarında gereken teşhis ve tedavi imkanlarına sahip olabilmelidirler. Bireylerin sağlık düzeyinin geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerinin niteliğinin yükseltilmesi için yapılacak köklü değişiklikler arasında Genel Sağlık Sigortası (GSS) gelmektedir. GSS öncesinde ödeme gücü olmayan ve sağlık güvencesinden yoksun bireylerin yataklı

tedavi kurumlarında yatarak yararlanacakları teşhis, tedavi ve ameliyat hizmetlerinin ve ayakta teşhise yönelik tetkik ve tahlillerinin bedellerinin devletçe karşılanmasını sağlamak amacıyla 18 Haziran 1992 tarihinde 3816 sayılı “Ödeme Gücü Olmayan bireylerin Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun” kabul edilerek yürürlüğe girmiştir(T.C. Sağlık Bakanlığı, 1992). Bu kanunun amacı; temelde hiçbir sağlık hizmetleri giderlerini karşılayamayacak durumda olan vatandaşlarımızın tedavi giderlerinin devlet tarafından karşılanmasıdır. Bu nedenle tarım sektöründe oluşan belirsizlik, kırsalda yaşayan vatandaşlar için büyük bir sorun meydana getirmektedir.

Kırsalda yaşayan insanların sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi, insanları yaşadıkları bölgeye bağlı kılan temel faktörler arasında yer almaktadır. Kırsal ve kentsel bölgelerdeki, altyapı hizmetleri kapsamında düşünülen sağlık hizmetlerindeki farklılık, kırsal göç için belirleyici faktörler arasında yer almaktadır (Beauchemin ve Schoumaker, 2005). Anket uyguladığımız kırsal bölgelerde, gençlere köyünüzde sağlık sorunlarınız ile ilgili yardım alabilme durumlarını sorduğumuzda %62.8’i sağlık hizmeti alabildiklerini, %37.2’si alamadıklarını belirtmişlerdir. Köylerinde sağlık hizmeti alanların ise %19.4’ü memnun olmadıklarını ifade etmişleridir.

4.5. Gelir

Kırsal alandan kente doğru gerçekleşen göçlerde, ekonomik etmenler önemli nedenler arasındadır. Teknolojik ve endüstriyel gelişmelerle oluşan tarımda makineleşme, tarımsal işgücü ihtiyacını azaltarak kırsaldan kente olan göçü artırmıştır. Tarım arazilerinin çeşitli nedenlerle parçalanması sonucu, tarım işletmelerinin çok parçalı, küçük ölçekli işletmelere dönüşmesi, çiftçinin geçimini sağlayacak yeterli geliri elde edememesi köyden kente doğru yaşanan göçün ekonomik nedenleridir. İnsanların gelir düzeyleri, kırsaldaki insanların yaşadıkları bölgeden göç edip etmemesi için doğrudan bağlantılıdır. Türkiye’de bölgeler arası gelir farklılığı, aynı zamanda bölgeler arasındaki göçüde tetiklemektedir (Yamak ve Yamak, 2007).

Birçok gelişmekte ve geri kalmış ülkede, kırsal ve kentsel bölgeler arasında gelir farklılığının olduğu ve gelirin düşük olan bölgelerden yüksek olduğu bölgelere doğru,

bir nüfus hareketinin olduğu bilinmektedir(Zhangve Song, 2003). Kırsal göç ile ilgili yapılan çalışmalarda, kırsal ve kentsel gelir farklılığı, oluşturulan göç modellerinde önemli bir unsur olarak kullanılmaktadır(Silveria,2006).

Çizelge 4.11’da gençlerin aylık ortalama gelirleri ve dağılımları verilmiş olup çalışma bölgelerinde gençlerin gelirlerinin aylık ortalama 0 TL ile 1000 TL üzerinde değiştiği tespit edilmiştir.

Çizelge 4.11. Kırsal gençlerin gelir durumlarının yaş grupları ve eğitim düzeyleri arasındaki ilişki(%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Aylık ortalama gelir					
0-500 TL	61.4	10.9	4.2	22.6	66.919 (0.000)
501-750 TL	25.0	27.3	10.6	21.9	
751-1000 TL	9.1	34.2	10.6	20.8	
1000 TL ve üzeri	4.5	27.3	74.4	34.7	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
	Eğitim düzeyleri				Ki-kare (P-değeri)
	İlköğretim	Lise	Üniversite	Genel	
Aylık ortalama gelir					
0-500 TL	47.0	19.2	20.2	22.6	27.897 (0.000)
501-750 TL	11.7	23.0	23.1	21.9	
751-1000 TL	17.6	17.9	24.6	20.8	
1000 TL ve üzeri	23.5	39.7	31.8	34.7	
Toplam	100.0	100.0	100	100.0	
	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Bu gelirden memnun olma durumu					
Evet	29.5	2.7	19.1	14.6	22.513 (0.000)
Hayır	65.9	90.4	63.8	76.2	
Fikrim yok	4.5	6.8	17.0	9.1	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Çizelge 4.11 incelendiğinden, kırsalda yaşayan 15-19 yaş aralığındaki gençlerin büyük çoğunluğu (%61.4) 0-500 TL ile 501-750 (%25) arasında aylık gelirinin oluşunu belirtmişlerdir. Ayrıca bu gelirin, ailelerinin maddi durumuna göre değişiklik gösterdiğini ve genel olarak bunun ailelerinden aldıkları harçlıklardan oluştuğunu ifade etmişlerdir. 20-24 yaş gurubu gençlerin ise aylık gelirlerinin %34.2 oranında 751-1000 TL aralığında bulunduğu, gençlerden 501-750 ve 1000 TL üstü gelire sahip olduğunu belirtenlerin oranı ise aynı seviyede (%27.3) bulunmuştur. 1000 TL ve üzeri geliri olan kırsal gençlerin genellikle 20- 29 yaş aralığında olduğu ve bunun gençlerin tarım dışı kaynaklardan elde ettikleri ifade edilmiştir. Genel olarak kırsal gençlerin

%21.9'unun aylık ortalama geliri 501-750 TL, %20.8'inin 751-1000 TL ve %34.7'sinin 1000 TL ve üzeri olduğu belirlenmiştir. Aylık ortalama gelir ile yaş gurupları arasında görülen bu farklılık Ki-kare analizine göre istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur ($P \leq 0,01$). Diğer taraftan yaş gurubu ve gelir sonuçlarını teyit eder şekilde, öğrencilerin eğitim düzeyi (ilköğretim, lise, üniversite) ile aylık ortalama gelir arasında da benzer şekilde istatistiksel olarak önemli seviyede ($P \leq 0,01$) anlamlı bir ilişkinin varlığı ortaya konulmuştur. Eğitim düzeyi arttıkça genel olarak gençlerin aylık ortalama gelirlerinde artış olduğu görülmektedir.

Sonuçlar eğitim hayatına devam eden kırsal gençlerin ailelerinden veya kırsaldan gelen bu geliri yaşam koşulları, eğitim ve yaşam ihtiyaçları açısından yetersiz gördüklerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle kırsal gençlerin %76.2'sinin gelirlerinden memnun olmadığı tespit edilmiştir. Gelirinden memnun olanların ise genellikle sabit maaşlı devlet memuru, emekli veya esnaf ailelere mensup oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca Ki-kare analizi yaş gurubu ile gelirden memnuniyet arasında istatistiksel olarak güçlü bir ilişkinin ($P \leq 0,01$) varlığını ortaya koymuştur.

Tokat ili kırsal bölgelerinde tarımsal yapıyı incelediğimizde, araştırmaya konu olan gençlerin gelirini büyük oranda başta bitkisel üretim olmak üzere hayvancılıktan karşılanmaktadır.

Çizelge 4.12. Kırsal gençlerin gelir dağılımları(%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Gelirin tarımdan karşılanma durumu					
Tamamı	13.6	15.1	19.1	15.9	28.219 (0.000)
Önemli bir kısmı	86.4	64.4	38.3	62.8	
Önemsiz bir kısmı	00.0	20.5	42.6	21.3	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Tarım dışı gelir olma durumu					
Evet	52.3	53.4	78.7	60.4	9.295 (0.010)
Hayır	47.7	46.6	21.3	39.6	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Tarım dışı gelirin karşılanma durumu					
Gurbette çalışarak	39.1	12.8	43.2	30.3	10.984 (0.027)
Maaş	47.8	53.8	32.4	44.4	
Diğer	13.0	33.3	24.3	25.3	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Kırsalda yaşayan gençlerle yapılan görüşmelerde yaş ile gelirin tarımdan karşılanma durumu arasında Ki-kare analizine göre güçlü bir ilişkinin ($P \leq 0,01$) var olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.12.). Nitekim 15-19 yaş gurubundaki gençlerin %86.4 gibi büyük bir kısmı gelirin önemli bir kısmını geri kalan %13.6'lık kısmı ise tamamını tarımdan karşılar. 20-25 yaş gurubu gençlerin %20.5'i 25-29 yaş gurubundaki gençlerin ise %42.6'sı gelirin önemsiz bir kısmını tarımdan karşılamaktadır. Diğer taraftan genel olarak gençlerin %78.7'si gelirin tamamını veya önemli bir kısmını tarımdan karşıladıklarını belirtmişlerdir.

Benzer şekilde yaş ile tarım dışı gelir arasında da istatistiksel olarak bir ilişkinin ($P \leq 0,01$) olduğu ve yaş arttıkça tarım dışı gelirin arttığı saptanmıştır. Ayrıca tarım dışı gelirlerin bütün yaş guruplarında %50'nin üzerinde olduğu görülmüş ve gençlerin %39.6'sı tarımdan başka hiçbir gelirin olmadığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla gençlerin geriye kalan %60.4'ü ailelerinde veya kendi gelirlerinde tarım dışı gelir olduğunu ifade etmişlerdir.

Kırsal gençler tarımsal kaynaklardan elde ettikleri gelirden karşılaştıkları sorunları önem derecesine göre sırasıyla; istikrarsızlık, elde edilmesinin zorluğu ve geçim için yetersizlik olarak değerlendirmişlerdir. Tarım dışı geliri olanlar ise; gelirlerinin %44.4'ü maaş, %30.3'ü gurbette çalışarak, %25.3'ü diğer (öğrenim kredisi, burs, ticaret) yoluyla karşılandıklarını belirtmişlerdir. Gurbette çalışan bireyler yılda 2 veya 3 kez 1 - 6 ay arası süreyle çalışarak gelir elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca yaş ve Tarım dışı gelirin karşılanma şekli arasında da bir ilişkinin varlığı K-kare analiziyle ($P \leq 0,01$) ortaya konulmuştur.

4.6. Kent ve Köy Yaşamı

Kent ve köy yaşamı arasındaki farklılıkların, insanlar üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Kentsel bölgelerin çekiciliği, istihdam, sağlık ve eğitim imkânları şeklinde kendisini göstermektedir. Sosyal hayattaki ilişkileri en çok belirleyen faktörlerden birisi akrabalık ilişkileridir (Güreşçi, 2007). Nüfus yoğunluğunun kentsel bölgelerde artması bu bölgelerin kırsaldaki insanları kendisine doğru çekmesine neden

olmuştur. Öyle ki kırsaldaki birçok kişi için yakın akrabalarının kentlerde yaşıyor olması bile başlı başına kentin çekici gücünü oluşturmaktadır (Güreşçi ve Yurttaş 2008).Kırsal gençlerin köyden göç etmiş akraba sayıları ve dağılımları Çizelge 4.13’de verilmiştir.

Çizelge 4. 13. Kırsal gençlerin köyden göç etmiş akraba sayıları ve dağılımları(%)

	Yaş Grubu			
	15-19	20-24	25-29	Genel
Göç eden akrabaların sayısı				
1-20	45.2	49.3	25.5	41.4
21-40	26.2	30.1	40.4	32.1
41-60	28.6	00.0	4.3	8.6
61-80	00.0	15.1	8.5	9.3
81-100	00.0	00.0	4.3	1.2
100+	00.0	5.5	17.0	7.4
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Türkiye için nüfus yoğunluğun nüfus hareketi ile ilişkisi aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

- 1950’lerde kırsal nüfus oranı kentsel nüfus oranından daha fazladır. Nüfus çok yoğunundan az yoğununa doğru hareket etmiştir. Bu durumda itici faktörler kırsalda, çekici faktörler ise kentlerde ön plana çıkmıştır.

- 1950’lerden sonra kırsaldan kentlere doğru nüfus hareketi devam etmiş ve nüfus yoğunluğu neredeyse dengelenmiştir. Kentlerin çekiciliği artarak devam etmiş ve kırsalın iticiliğinden daha fazla kendisini göstermiştir.

- 2000’li yıllara doğru; kırsaldan kentlere olan nüfus hareketi devam etmekte sonuçta kentsel nüfus oranı kırsaldan daha fazladır. Bu durumda, kentsel bölgelerde çekiciliğin yanı sıra iticilik faktörü de belirginleşmeye başlamıştır. Tekrar yoğun nüfustan az yoğun nüfusa doğru bir hareketlenme başlamıştır. Bu ise kentten köye göçlerin belirginleşmeye başlaması ile sonuçlanmıştır (Güreşçi, 2010).Göçün, iktisadi, teknolojik ve sosyo-psikolojik sebepleri vardır. İktisadi sebepler insanların kırsal alanda iş bulma ihtimalinin azalmış olması ve kentsel alanda iş bulma ümidinin daha yüksek olması gösterilmektedir. Teknolojik sebepler olarak radyo, televizyon, gazete ve internet sayesinde kentlerin insanlara ne gibi fırsatlar sunabileceği konusunda daha rahat fikir edinilmesini sağlamaktadır. Son olarak da sosyo-psikolojik nedenler olarak kan

davaları, kent havasının insanı özgür kılacağı inancı ve çevrebaskısı olmadan yaşama isteği kentlere göçlerde etkili olmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012).

Çalışma sonucunda, kırsal gençlerin göç etmiş akraba sayısının (1-20) arasında olanların oranı %41.4 iken (21-100) arasında olanların oranı ise %58,6 olup bu durum bölgedeki göçün seviyesini yansıtmaktadır. Göçün nedenleri olarak, insan gücünün azalması tarımın makineleşmesi, kırsal ekonomideki düzensizlik, kırsal istihdamın sınırlı olması ve miras yoluyla arazilerin parçalanarak yetersiz kalması olarak sıralanabilir. Çalışma bölgesinde, yıllar itibariyle kente doğru bir göç hareketliliği vardır. Yıllar öncesinde olan göç hareketleri, yeni oluşan göç isteklerini desteklemekte ve genişletmektedir. Kırsal gençler bu durumu şöyle yorumlamakta; “köyümde ekonomik ve sosyal olarak yaşamımı oluşturamazsam, köyümüzden göç eden yakın akrabalarımın desteğiyle büyük şehirlerde iş bularak daha iyi bir yaşam kuracağım.” Bu durum gençler açısından olumlu karşılanırken, kırsal hayatın sürdürülebilirliği açısından baktığımızda önemli sorunlar arz etmektedir.

Çalışma bölgelerinde kırsal gençler arasında, yirmi ailenin kentte yaşadığı, fakat ekonomik nedenler, ailevi nedenler, geçim sıkıntısı, kent yaşamının getirdiği stres ve geçersiz sebeplerle işlerinden çıkarılarak köylerine geri dönmüşlerdir.

Çizelge 4.14. Kırsal gençlerin kent ve köy yaşamını benimseme durumunun eğitim düzeyleri ve yaş grupları arasındaki ilişkisi(%)

	Eğitim düzeyleri				Ki-kare (P-değeri)
	Ortaokul	Lise	Üniversite	Genel	
Kırsal gençlerin kent ve köy yaşamını benimseme durumu					
Köyü benimseyen	64.7	19.2	40.6	32.9	22.899 (0.000)
Kenti benimseyen	00.0	30.8	34.8	29.3	
Kararsız	35.3	50.0	24.6	37.8	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	%	
Kırsal gençlerin kent ve köy yaşamını benimseme durumu					
Köyü benimseyen	38.6	30.1	31.9	32.9	27.230 (0.000)
Kenti benimseyen	40.9	12.3	44.7	29.3	
Kararsız	20.5	57.5	23.4	37.8	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Kırsal gençlere köy ve kent yaşamı hakkında tercihlerini sorduğumuzda, %32.9'utercihini köy, %29.3'ü kent olarak belirtmişlerdir. Gençler arasında %37.8'lik oran olarak büyük bir bölümü ise kararsızlardan oluşturmaktadır. Köy ve kent yaşamı arasında kararsız olan gençler ise geçimlerini sürdürebilecekleri ekonomik altyapıyı buldukları yöne doğru eğilim göstereceklerini söyleyebiliriz. Ki-kare sonuçları da gençlerin köy ve kenti benimseme durumlarının eğitim düzeyi ve yaş gruplarına göre önemli düzeyde ($P \leq 0,01$) farklılık taşıdığını göstermektedir.

4.7. Tarım

Tokat ili, toprak yapısı, sulanabilir topraklarının çokluğu, sulama suyu potansiyelinin fazlalığı, iklimin elverişliliği vb. bakımlardan genel olarak tarım kesimi gelişmiş bir il karakteristiği arz etmektedir (İncekara, 1997). Tokat ili iklim olarak, tahıl, yem bitkileri, meyve ve sebze üretiminde bir çok çeşit bitkinin yetiştirilmesine uygundur. Arazi yapısı, genellikle ırmakların açıldıkları yerlerde ova ve yaylalar, yaklaştıkları yerlerde ise Karadeniz'e paralel uzanan sıradağlar şeklinde devam etmektedir. Tokat ili merkez ilçesinde yeşil ırmağın beslediği omala ovası ve kazova olmak üzere iki tane ova bulunmaktadır. Merkez ilçeye bağlı köyler ise ovalar boyunca dağların eteklerinden, zirvelerine doğru yayılmış şekildedir.

Tokat ilinin ekonomik yapısının büyük bir kısmı, tarım, hayvancılık ve tarıma dayalı sanayiye bağlıdır. Tokat'ın iklimi; Karadeniz iklimi ile iç Anadolu'daki step iklimi arasında bir geçiş iklimi özelliği taşır. Genel olarak yaz mevsimi alçak alanlarda sıcak ve kurak, yüksek yerlerde serin yer yer yağışlı, kış mevsimi soğuk ve kar yağışlıdır. Tokat Meteoroloji istasyonunda yapılan kayıtlar esas alındığında son 38 yıllık istatistiklere göre iklimle ilgili bazı özellikler şöyledir. En soğuk ay ortalama 1,8 °C ile ocak, en sıcak ay ortalama 21,8 °C ile temmuz ayı olmuştur. İlin yıllık ortalama sıcaklığı 12,8°C'dir. Tokat merkezinin yıllık ortalama yağış tutarı 444,4 mm'dir. En fazla yağış 58,0 mm ile mayıs, 53,7 mm ile nisan aylarında en az yağış ise 8,6 mm ile ağustos ayında görülür.

Tarım arazilerinde tropikal iklim ürünleri hariç Türkiye’de yetiştirilen her çeşit sebze ve meyve yetiştirilebilmektedir. Tokat Tarım ve Orman İl Müdürlüğü’nün verilerine göre Tokat ilinde 67.398 tarım işletmesi bulunmaktadır. İşletmelerin tamamına yakını küçük aile işletmesi şeklinde olup %44’ünde bitkisel üretim, %56’sında hayvansal üretim yapılmaktadır.

İlin ekolojik şartları ürün çeşitliliğine, ikinci ürün ve kışlık sebze yetiştiriciliğine imkan tanımamaktadır. 2017 yılında; 26’sı ülke içinde önemli pay sahibi, toplam 76 ürün çeşidi ile 2 milyon 920 ton bitkisel üretim gerçekleştirilmiştir. 2017 yılında gerçekleştirilen 642.956 ton şeker pancarı, 435.308 ton domates, 298.018 ton buğday üretimi ve 121.786 ton kuru soğan üretimi toplam bitkisel üretimin %51’ini oluşturmaktadır.

4.7.1. Arazi miktarı ve arazilerin parçalılık durumu

Cumhuriyetten bu yana, mevcut Miras Yasası’nda yer alan tarım işletmelerinin miras yolu ile bölüşümünü konu alan özel miras düzenlemeleri tam olarak işletilememiş ve tarım toprakları maalesef uzun yıllar boyunca bölünerek devam ede gelmiştir (Sayın ve Ark. 2017).Türkiye’de tarım toprağının başlıca parçalanma nedenlerinin başında, miras yoluyla bölüşümleri gelmektedir. Bunu, bir kısım üreticilerinin ekonomik zorluklar nedeniyle arazilerini satışa sunması izlemektedir. Hisseli ve bölünerek yapılan tarım topraklarının alım ve satımında yasal denetimin olmaması da parçalanmada etkili olmaktadır (Ekinci ve Sayılı 2010).Parçalanmaya sebep olan diğer faktörler arasında ise kamulaştırma faaliyetleri ve arazi tasarruf şekilleri gibi nedenler de yer almaktadır (Demirtaş ve Sarı 2003).

Bölgede tarımsal faaliyetleri ve arazi miktarlarıyla ilgili olarak kırsal gençlerden alınan bazı bulgular çizelgeler halinde açıklanmıştır (Çizelge 4.15, 4.16 ve 4.17).

Çizelge 4. 15. Kırsalda yaşayan gençlerin tarımsal faaliyetleri ve sahip oldukları arazi dağılımları(%)

		YaşGrubu				Ki-kare (P-değeri)
		15-19	20-24	25-29	Genel	
Kırsal gençlerin tarımsal faaliyetleri						
	Bitkisel üretim	50.0	13.7	21.3	25.6	40.844 (0.000)
	Hayvansal üretim	22.7	32.9	00.0	20.7	
	Her ikisi	27.3	53.4	78.7	53.7	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Sahip olunan arazi miktarı						
Kendine ait (da)	1-10	100.0	100.0	60.0	64.0	44.889 (0.006)
	11-20	00.0	00.0	28.8	26.0	
	21-30	00.0	00.0	6.6	6.0	
	31-40	00.0	00.0	00.0	0.0	
	41+	00.0	00.0	4.4	4.0	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Aileye ait (da)	1-10	45.4	65.7	48.7	55.7	1.792 (0.000)
	11-20	18.2	5.4	17.0	12.1	
	21-30	25.0	12.3	26.8	19.6	
	31-40	4.5	00.0	7.3	3.1	
	41+	6.8	16.4	00.0	9.5	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Arazilerin parçalı olma durumu						
	(1-3)	61.4	65.8	42.6	57.9	25.381 (0.000)
	(4-6)	38.6	34.2	38.3	36.6	
	(7-9)	00.0	00.0	12.8	3.7	
	(10+)	00.0	00.0	6.4	1.8	
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Tokat ili coğrafi ve arazi yapısı bakımından yaylalar ve ovalar olarak zengin olmasından dolayı hem hayvancılık hem bitkisel üretim için oldukça elverişli bir kenttir. Nitekim ankete katılan kırsal gençlerin genel olarak, %25.6'sı bitkisel üretim, %20.7'si hayvansal üretim ve %53.7'si her iki üretimi de yapmaktadırlar. Diğer yandan yaş gurupları ve yapılan kırsal faaliyetler arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($P \leq 0,01$) belirlenmiştir (Çizelge 4.15.).

Arazilerin mülkiyet esasını incelediğimizde, kırsal gençlerin %64'ünün 1-10 da, %26'sının 11-20 da arası sadece kendine ait arazi varlığı bulunduğu belirlenmiştir. Ailelerine ait arazi varlıkları yönüyle ise; %55.7'sinin 1-10 da, %12.1'inin 11-20 da, %19.6'sının 21-30 da arazi varlığı bulunduğu tespit edilmiştir. Bu arazilerin %57.9'u 1-3, %36.6'sı 4-6 parça şeklinde dağınmıştır. Ki-kare analizleri yaş gurupları ile gençlerin kendilerine ait arazi varlıkları, ailelerine ait arazi varlıkları ve arazilerin parçalı olma durumlarının arasında ilişki ($P \leq 0,01$) olduğu görülmektedir. Bölgede gerek şahıs ve

gerekse gençlerin ailelerine ait arazilerin dağınık ve çok sayıda parçadan oluşması tarımsal arazilerin etkin ve sürdürülebilir kullanımlarını engellemektedir.

4.7.2. Başkasına ait arazi kullanımı

Bölgede köyden göç edenlerin arazileri, azda olsa köyde kalan akrabaları tarafından işletilmektedir. Bu arazilerin ise önemli bir bölümü, sulama imkanlarının yüksek olduğu ve arazi engebesinin az olduğu yerde bulunmaktadır. Bu arazilerde genellikle sebze ve meyve tarımı yapılırken herhangi bedel ödenmeyerek ya da üründen elde edilen gelirin bir kısmı kira bedeli olarak verilerek karşılanmaktadır.

Çizelge 4. 16. Kırsal gençlerin başkasına ait araziden faydalanma durumu(%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Başkasına ait araziden faydalanma durumu					
Evet	22.7	54.8	25.5	37.8	16.227 (0.000)
Hayır	77.3	45.2	74.5	62.2	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Başkasına ait araziden faydalıyor ise miktarı					
1-10 (da)	100.0	52.5	41.7	58.1	37.537 (0.000)
11-20 (da)	00.0	15.0	00.0	9.7	
21-30 (da)	00.0	2.5	58.3	12.9	
31-40 (da)	00.0	30.0	00.0	19.4	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Faydalanılan araziler için kira bedeli durumu					
Para veriyorum	20.0	92.5	66.7	75.8	36.953 (0.000)
Ürünün bir kısmını veriyorum	50.0	00.0	00.0	8.1	
Herhangi bir bedel ödemiyorum	30.0	7.5	33.3	16.1	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Çalışmada, kırsal gençlerin veya ailelerinin %37.8'ini başkasına ait araziden faydalandığı ve başkasının arazisinden yararlanma oranının en fazla %54.8 ile 20-24 yaş gurubunda olduğu görülmektedir (Çizelge 4.16.) Başkasına ait olan ve faydalanılan arazilerin; %58.1'inin 1-10 da, %9.7'sinin 11-20 da, %12.9'unun 21-30 da, %19.4'ünün 31-40 da aralığında olduğunu görülmektedir. Faydalanılan arazilerin %58,1 kadarının 1-10 da büyüklükte olduğu, 31-40 da büyüklüğe sahip arazilerin ise %19.4'lük bir paya sahip bulunduğu belirlenmiş olup yaş guruplarına göre faydalanılan arazi büyüklüklerinde önemli farklılık bulunduğu saptanmıştır. Kira bedelini karşılama şekli

yönüyle de önemli farklılıkların olduğu ancak arazi kullanımı karşılığı kira bedeli olarak genellikle (%75.8) para verildiği belirtilmiştir. Ki-kare analizlerinde %1 önem seviyesine göre gençlerin yaş gurupları ile başkasına ait araziden faydalanma durumu, faydalandığı arazinin miktarı ile kira bedeli arasında ortaya çıkan ilişkilerin istatistikî olarak da anlamlı bulunmuştur (Çizelge 4.16).

4.7.3. Sulanabilir arazi

Tarımsal arazilerin sulanabilirliği, elde edilen ürünün verim, miktar, çeşitlilik ve kalitesini doğrudan etkilemektedir. Tokat akarsular bakımından oldukça zengin bir ildir. İlde en önemli akarsu kaynağı, uzunluğu 519 km ve ortalama debisi 27 m³/s olan Yeşilirmak ve bunu besleyen kollarıdır. Köse dağından kaynaklanan Yeşilirmak, güneyde Tekeli dağları arasındaki vadilerden geçerken birçok yan dereleri alarak Almus barajına gelmektedir. Barajdan alınan sulama suyu ile Kazova ve Omala ovaları tamamen sulanmaktadır. Tokat ilinde 146 369 ha arazi sulanmakta olup, sulanan arazilerin 107 019 ha DSİ (% 73), 24 350 ha Köy Hizmetleri (% 17), 15 000 ha ise halk sulamaları ile (% 10) sulanmaktadır. Böylece kamu kuruluşları aracılığı ile sulanan arazi miktarı 131 369 ha ve sulanabilir toplam arazi varlığının % 90'ını oluşturmaktadır. DSİ tesisleri ile sulanan arazinin 103 486 ha yer üstü su kaynaklarıyla, 3533 ha ise yeraltı su kaynaklarıyla sulanmaktadır. Çizelge 4.17'de gençlerin yaş guruplarına göre sahip oldukları arazinin sulanabilme durumu görülebilir.

Çizelge 4.17. Sahip olunan arazinin sulanabilme durumu(%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Sahip olunan arazinin sulanabilme durumu					
Tamamı	29.5	46.6	29.8	37.2	8.383 (0.079)
Önemli bir kısmı	54.5	32.9	40.4	40.8	
Önemsiz bir kısmı	15.9	20.5	29.8	22.0	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Çizelge 4.17 incelendiğinde yaş guruplarına göre sahip olunan sulanabilir arazi varlıkları yönüyle ($P \leq 0,05$) istatistiksel olarak önemli bir farklılık olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan genel olarak kırsal gençlerin sahip olduğu arazilerin

%78'inin tamamı veya önemli bir kısmının sulanabildiği görülmektedir. Bu durum Tokat ilinde bulunan köylerde yapılan tarımın çeşitliliği ve sürdürülebilirliği için önemli bir avantaj ortaya çıkarmaktadır.

4.7.4. Hayvancılık

Tokat ilinde, tarım işletmelerin tamamına yakını küçük aile işletmesi şeklinde olup, Tokat il tarım ve orman müdürlüğünün verilerine göre %44'ünde bitkisel üretim, %56'sında hayvansal üretim ön plandadır. Kırsalda hayvansal üretim yapan aile işletmeleri hakkındaki bulgular Çizelge 4.18' de verilmiştir.

Çizelge 4.18. Hayvansal üretim yapan aile işletmelerinin dağılımları(%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Yetiştirilen hayvan sayısı					
1-10	77.3	50.0	58.1	57.3	30.552 (0.001)
11-20	22.7	12.9	19.4	16.5	
21-30	00.0	12.9	16.1	11.3	
31-40	00.0	8.0	6.5	6.1	
41-50	00.0	11.3	00.0	6.1	
51+	00.0	4.8	00.0	2.6	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Çizelge 4.18'ye göre işletmelerin %57.3'ünün 1-10 hayvana sahip olduğu, %16.5'inin 11-20, %11.3'ünün ise 21-30 büyükbaş hayvana sahiptir. Geri kalan %12,1'lik işletme grubu ise 31-50 hayvana sahiptir. Hayvan sayısı 51'inin üzerinde olan işletmelerin oranı ise sadece %2.6 olup bu işletmelerin tamamı 20-25 yaş grubu gençlere ait aile işletmeleridir. Ayrıca bu işletmelerin oluşmasında Tarımsal Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu(TKDK) ve Doğu Karadeniz Projesi(DOKAP) gibi kurumların programları etkili olmuştur. Dolayısıyla aile işletmelerinin sahip olduğu hayvan sayısı ile yaş grupları arasında önemli bir ilişki ($P \leq 0,01$) olduğu görülmektedir (Çizelge 4.18). Diğer yandan bu işletmelerin tamamında hem tarımsal üretim hemde süt ve süt ürünlerine dayalı hayvansal üretim yapmaktadır. Nitekim Tokat ilinde genellikle süt besiciliğine dayalı büyükbaş hayvansal üretim yapıldığı, ildeki küçük ve büyükbaş

hayvancılık faaliyetleri ile 2017 yılında 303.099 ton süt üretimi ve 820 ton et üretimi gerçekleştirildiği ve elde edilen sütün ülkesel payının ise %1,5 seviyesinde olduğu bildirilmektedir (İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2017).

4.8. Tarımsal Desteklemeler ve Politikalar

Tarım politikaları, tarımsal sorunların çözülmesinde oldukça etkilidir. Tarım politikası, kırsal bölgelerde sadece tarımın ekonomik ve teknik yönüyle alakalı olmayıp aynı zamanda sosyal yapısı ile de alakalıdır. Bu sebeple tarım politikaları toprak-insan ilişkisini düzenleyici, piyasa şartlarını bölge şartlarına uygun üretim desenini yönlendirici, risk ve belirsizliği azaltıcı ve tam rekabet piyasasının oluşumunu destekleyici olarak kendisini uygun zaman, yer ve amaçta göstermek durumundadır. Tarım politikası, politik bir anlayışta devletin düzenleyici, yönlendirici ve destekleyici müdahalelerini kapsamaktadır. Kırsal bölgelerde yaşanan kırsal göç olgusu, büyük ölçüde tarım politikasının amacı, kapsamı ve araçları yönünden ilişkilendirilebilir (Güreşçi 2009).

Tokat ilinde tarımsal desteklemeleri incelediğimizde il tarım ve orman müdürlüğü bünyesinde bitkisel üretim, hayvancılık, mazot, kimyevi gübre, sertifikalı tohum üretim ve kullanım, alan bazlı gelir desteği (özel ürün) ve genç çiftçi projeleri gibi desteklemeler uygulanmıştır. Kırsal gençlerin uygulanan politika ve desteklemelere ilişkin görüşleri Çizelge 4.19'da verilmiştir.

Çizelge 4.19'a göre kırsalda yaşayan gençler ve ailelerin % 29.3'ü tarımsal faaliyetleri için devletten yardım aldığı önemli bir kısmının ise devlet yardımlarından faydalanmadığı (%70.7) belirlenmiştir. Yaş guruplarına göre ise en fazla devlet yardımını ise 25-29 yaş grubu gençler ve ailelerinin (%51.1) en az yardımı ise 20-24 yaş grubunun aldığı (%13.7) saptanmıştır. Tarımsal faaliyetleri için devletten yardım alanların; %54.2'si girdi desteğinden, % 27.1'i diğer desteklemelerden ve % 18.8'i ise prim desteğinden yararlanmışlardır. Kırsal gençlere tarımsal desteklemeler olarak öncelikli tercihlerini sorduğumuzda önem derecesine göre sırasıyla; girdi desteği, hayvansal desteklemeler, kredi desteği ve diğer destekler olarak belirtmişlerdir.

Çizelge 4.19.Kırsal gençlerin devlet politikaları ve desteklemeleri hakkındaki düşünceleri ve dağılımları(%)

	Yaş Grubu			
	15-19	20-24	25-29	Genel
Kırsal gençlerin tarımsal faaliyetleri için devletten yardım alma durumu				
Evet	31.8	13.7	51.1	29.3
Hayır	68.2	86.3	48.9	70.7
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Tarımsal faaliyetleri için devletten yardım alınan desteğin çeşidi				
Prim desteği	00.0	00.0	37.5	18.8
Girdi desteği	35.7	90.0	50.0	54.2
Diğer	64.3	10.0	12.5	27.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Kırsal gençlerin, devletten tarımsal destek olarak öncelikleri				
Girdi desteği	81.8	75.3	97.9	83.5
Kredi desteği	47.7	69.9	53.2	59.1
Hayvansal destekler	72.7	58.9	70.2	65.8
Diğer destekler	40.9	38.4	38.3	39.0

*Birden fazla seçenek tercihi sunulmuştur.

Tarım politikası ve desteklemeler amacı, kapsamı ve yöntemi bakımından tarımsal sorunların çözülmesi ve tarımda çalışanların yaşam standartlarının yükseltilmesi için önemlidir. Kırsal gençlerin, Türkiye’de ve bölgede yıllardır uygulanan tarım politikalarından memnun olup olmadıkları yönündeki soruya, %92.1’inin bu politikalardan memnun olmadıklarını ifade ettiklerini tespit edilmiştir. Bölgedeki memnuniyetsizliğin temel nedeni, politik uygulamaların bölgede yetersiz kalması veya etkilerinin bölgeye çok az ulaşması olarak ifade edilebilir. Bölgedeki kırsal alanların örgütsüz çiftçi yapısı ve kooperatifleşmenin yetersiz olması bu uygulamalardan yeterince faydalanamamalarına neden olduğunu söyleyebiliriz. Belirtilen bu memnuniyetsizlik, gençlerin tarımla ilgili gelir ve istikrar beklentilerini azaltmakta ve gençlerin köylerden şehir merkezlerine olan göç isteklerini tetiklemektedir.

4.9. Genel Göç Düşüncesi

Kırsal göç, gelişmekte olan pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de ekonomik ve toplumsal yönden en etkili ve ağır boyutlara ulaşan göç hareketlerindedir. Kırsal göçle,

bireyler tarımsal faaliyetlerden vazgeçip, kırsal bölgeleri terk etmektedirler(Gounder, 2005). Bu göçler sonucu kırdaki nüfus azalırken kentlerde ise sürekli artmaktadır. TÜİK tarafından yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus sayımı sonuçlarına göre 2010 yılı itibarıyla Türkiye’de toplam nüfus içerisinde kırsal kesimin nüfus oranı %23.74 iken bu oran 2018’de % 7.73’e düşmüştür. Toplam nüfus içerisinde kentsel nüfus oranı 2010’da %76.26 iken bu oran 2018’de ise % 92.27’ye yükselmiştir (TÜİK 2019).Ayrıca 2013 ve 2014 verilerine göre kırsal nüfusun oranı yaklaşık %8 olarak belirlenmiştir. Ancak 2012 yılından 2013 yılına geçişte kırsal nüfus oranındaki bu ciddi düşüş 6.12.2012 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan 6360 numaralı “13 İlde Büyükşehir Belediyesi ve 26 İlçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanun” ile ortaya çıkmıştır. Bu kanunla kırsal nitelik taşıyan birçok yerleşim alanı, ilçelere bağlı mahalle olarak değişmiştir.

Türkiye geneline bakıldığında köyden kente göçün özellikle Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz Bölgeleri’nden ülkenin Batı bölgelerine doğru olduğu görülmektedir. Bu göçler İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa başta olmak üzere batı bölgelerindeki kentlere yoğunlaşmaktadır(Güreşçi, 2012). Ancak Türkiye’de köyden kente göç birden fazla faktörün etkisiyle doğmuş ve devam etmektedir. Genel olarak teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesi ve istihdamın belirli bölgelerde oluşturulmasıyla oluşan bölgesel farklılıkların hızlı bir şekilde artması, kırsal alanları ıssızlaştırmaktadır. Oluşan bu göçü önlemenin başlıca konuları arasında göç etme düşüncesinde olan gençleri kırsalda tutabilmektir. Bölgede kırsal gençlerin göç etme istekleri, yaş aralıkları ve eğitim durumlarına göre dağılımları Çizelge 4.20’de verilmiştir.

Yaş grubuna ve eğitim durumuna bağlı olmaksızın genel olarak kırsal gençlerin, %46.3’üköyden göç etmek istediklerini, %43.3’ü istemediklerini, %10.4’ü ise göç etme hakkında kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Ancak Ki-kare sonuçlarına göre gençlerin köyden göç etme düşünceleri ve eğitim durumları ile yaş grupları arasındaki ilişki ise %1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Nitekim ilköğretim öğrencilerinin %88.2’si göç etmek istemezken, bu oran üniversite öğrenimi alanlarda %55.1, Lise öğrenimi alanlarda ise %23.1 olarak belirlenmiştir. Yaşa bağlı olarak da göç düşüncesinde de farklılık olduğu saptanmıştır (Çizelge 4.20). Göç etmek isteyen gençlerin sebepleri

önem derecesine göre sırasıyla; iş bulmak, daha iyi bir yaşam, kendi eğitim statüm için ve tarım sevmiyorum olarak sıralamışlardır. Göç etmek istemeyenler ise sebeplerini önem derecesine göre; arazi ve hayvanlarımızı bırakamam, burada bana ihtiyaç var, köyümü seviyorum ve şehir hayatı çok karmaşık ve zor olarak sıralamışlardır.

Çizelge 4.20. Göç etmek isteyen kırsal gençlerin yaş aralıkları ve eğitim durumlarına göre dağılımları(%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Kırsal gençlerin, köyden göç etme düşünceleri					
Göç etmek istiyor	45.5	49.3	42.6	46.3	17.321 (0.002)
Göç etmek istemiyor	47.7	47.9	31.9	43.3	
Kararsız	6.8	2.7	25.5	10.4	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
	Eğitim durumları				Ki-kare (P-değeri)
	İlköğretim	Lise	Üniversite	Genel	
Kırsal gençlerin, köyden göç etme düşünceleri					
Göç etmek istiyor	00.0	69.2	31.9	46.3	38.362 (0.000)
Göç etmek istemiyor	88.2	23.1	55.1	43.3	
Kararsız	11.8	7.7	13.0	10.4	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Göç etmek isteyenlerin göç edeceği zaman hakkındaki fikirleri					
1 Yıl içinde	00.0	30.6	25.0	21.1	9.809 (0.044)
5 Yıl içinde	5.0	00.0	00.0	1.3	
Kararsız	95.0	69.4	75.0	77.6	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
	Eğitim durumları				Ki-kare (P-değeri)
	İlköğretim	Lise	Üniversite	Genel	
Göç etmek isteyenlerin göç edeceği zaman hakkındaki fikirleri					
1 Yıl içinde	00.0	29.6	00.0	21.1	8.922 (0.012)
5 Yıl içinde	00.0	1.9	00.0	1.3	
Kararsız	00.0	68.5	100.0	77.6	
Toplam	00.0	100.0	100.0	100.0	

Gençlerin göç etmek istedikleri zamana ilişkin olarak fikirlerine baş vurulan gençlerin %21.1'i 1 yıl içinde, %1,3'ü 5 yıl içerisinde göç etmek istediklerini belirtirken %77.6'sı ise kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Ki-kare sonuçlarına göre gençlerin göç etmek istedikleri zaman hakkındaki fikirleri ile eğitim durumları ve yaş grupları arasındaki ilişki istatistiksel olarak da %1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Kırsal gençlerin büyük

çoğunluğunun kararsız kalmasında eğitim, yaşam ve iş durumları etkili olmaktadır. Gençlerden oluşan kararsızlığın başlıca nedeni olarak işsiz kalma düşüncesi gelmektedir. İşsizlik olgusunun temelinde gençlerin tarım sektöründe ürettikleri ile gelir sağlayarak yaşam koşullarını iyileştirdikleri bir çalışma alanı olarak görmemeleri yatmaktadır. Tarımsal üretimden elde edilen gelirin istedikleri yaşam koşullarını sağlamak için yetersiz görmekteler. Tokat ili kırsal bölgelerinde yaşayan gençlerin göç etmeyi düşündükleri yerlere ilişkin sonuçlar ise Çizelge 2.21’de verilmiştir.

Çizelge 4.21. Göç edilmesi düşünülen yer(%)

	Yaş Grubu			
	15-19	20-24	25-29	Genel
Göç edilmesi düşünülen yer				
Tokat ili ve ilçeleri	26.0	60.5	43.7	46.2
Ankara	4.3	18.4	3.1	9.6
İstanbul	39.1	50.0	28.1	39.7
Antalya	17.3	00.0	15.6	9.6
İzmir	8.6	5.2	00.0	4.3
Bursa	00.0	00.0	12.5	4.3
Diğer	00.0	5.2	6.2	4.3

*Birden fazla seçenek tercihi sunulmuştur.

Çizelge 4.21 incelendiğinde Tokat ili kırsal bölgelerinde yaşayan gençlerin %46.2’si Tokat ili veya ilçelerine, %39.1’i ise İstanbul’a göç etme düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. Tokat ili ve ilçelerinin coğrafi yapısı ve yerleşim alanlarını göz önünde bulundurduğumuzda, köyler şehir ve ilçe merkezlerine yakın ve ulaşım açısından oldukça elverişlidir. Tokat ili ve ilçelerine göç etmek isteyen gençlerin, şehir merkezinde düzenli veya sigortalı işte çalışarak kendini güvence altına alıp, kırsalda yaşayan ailesi ve akrabalarından uzak kalmak istemedikleri düşüncesine sahip olduklarını söyleyebiliriz. Türkiye’de göçlerin genellikle İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya ve Bursa gibi büyük kentlere doğru yönelmektedir(Güreşçi,2007). Bu kentlerin yatırımında en fazla pay alan ve aynı zamanda en fazla göç alan kentler olması nedeniyle, kırsal göçün yatırım, istihdam imkânları ve ekonomik gelişme ile ilişkisini de ortaya koyduğunu belirtmiştir.Kırsal gençlerden göç etmek isteyenlerin göç edilecek kentlerden geçim beklentilerine ilişkin sonuçlara Çizelge 4.22’de yer verilmiştir.

Çizelge 4. 22. Göç etmek istenilen kentlerden geçim beklentisi(%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Göç etmek istenilen kentte akraba varlığı durumu					
Var	91.3	100.0	100.0	97.8	6.221 (0.045)
Yok	8.7	00.0	00.0	2.2	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Göç etmek istenilen kentten geçim beklentisi					
Ücretli bir iş	95.7	60.5	90.6	79.6	17.362 (0.002)
Gayrimenkul geliri	00.0	5.3	6.2	4.3	
Maaş	4.3	34.2	3.1	16.1	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Göç ettikten sonra kırsaldan geçim için katkı beklentisi					
Evet	60.9	86.8	71.9	75.3	5.494 (0.064)
Hayır	39.1	13.2	28.1	24.7	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Kırsal gençlerden göç etmek isteyenlerin tamamının kente göç etmesi halinde, iş konusunda bazı kaygı ve şüphelerinin olduğu ancak yine de bir iş bulabileceklerine inandıklarını belirtmişlerdir. Bu kişiler akraba veya tanıdığı çevresinin yardımı ile bulabilecekleri işin, kendisi veya ailesini geçindirebileceğini düşünmektedirler. Kırsal gençlerin %97.8'inin göç etmek istedikleri kentlerde akrabalarının olduğu tespit edilmiştir. Ancak yaş guruplarına göre farklılığın olduğu belirlenmiştir. Nitekim 20-29 yaş aralığındaki gençlerin tamamının göç edilmek istenen şehirlerde akrabaları bulunurken 15-19 yaş aralığındaki gençlerde bu oran %91.3 seviyesindedir. Yaş gurupları arasındaki bu farklılık istatistiksel olarak da ($P \leq 0.05$) önemli bulunmuştur (Çizelge 4.22.).

Göç ettikten sonra gençlerin %79.6'sının ücretli bir iş, %16.1'inin ise maaş yoluyla geçim beklentisi olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde geçim beklentisi yönüyle de yaş gurupları arasında farklılık olduğu ve bunun istatistiksel olarak da ($P \leq 0.01$) önemli olduğu saptanmıştır. Nitekim 15-19 ve 25-29 yaş guruplarında ücretli bir iş beklentisi

%90'nın üzerinde iken bu oran 20-24 yaş gurubunda %60.5 seviyesinde olup maaş beklentisi %34.2 düzeyindedir.

Yaş gurupları arasında Göç eden kişilerin %75.3'ünün kentte geçim için zorlandıklarında kırsaldan katkı ve destek beklentisinin olacağını ifade etmişlerdir. Ancak bütün yaş guruplarında kentlerdeki istihdam güçlüğü ve geçim şartlarının, kendilerinde veya ailelerinde ekonomik güçlüklerle bağlı olarak, sosyal bir bunalım meydana getirebileceği tahmin edilmektedir. Dolayısıyla kırsaldan geçim için katkı beklentisi ile yaş gurupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($P \leq 0.05$) saptanamamıştır (Çizelge 4.22.).

Tokat ili Kırsal alanlarından daha önce göç eden kişilerin, köyleri ile bağları çeşitli nedenlerden dolayı devam ettiği bilinmektedir. Köylerden göç edip de, tekrar köye geri dönenlerin sayısı çok azdır. Bu kişilerin genellikle yaşlı kesimini oluşturan 50 yaş üzeri bireyler olduğu ve bu kişilerin emekli olduktan sonra, çocuklarının eğitimleri tamamlandıktan sonra, köy özlemi ve kent yaşamından sıkılma gibi faktörlerin köye geri dönmelerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.23. Kırsal gençlerin yaş aralıkları ve eğitim düzeyleri açısından köyden kente olan göçler hakkındaki düşünceleri(%)

	Yaş Grubu				Ki-kare (P-değeri)
	15-19	20-24	25-29	Genel	
Kırsal gençlerin köyden kente olan göç hakkında düşünceleri					
Olumlu	34.1	31.5	19.1	28.7	3.242 (0.518)
Olumsuz	38.6	43.8	48.9	43.9	
Fikrim yok	27.3	24.7	31.9	27.4	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
	Eğitim düzeyleri				Ki-kare (P-değeri)
	Ortaokul	Lise	Üniversite	%	
Kırsal gençlerin köyden kente olan göç hakkında düşünceleri					
Olumlu	00.0	41.0	21.7	28.7	16.486 (0.002)
Olumsuz	52.9	41.0	44.9	43.9	
Fikrim yok	47.1	17.9	33.3	27.4	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Kırsal gençlerin köyden kente göçer hakkındaki düşüncelerini incelediğimizde %43.9'unun olumsuz, %27.4'ünün fikri olmadığı tespit edilmiştir. Gençlerin köyden kente olan göçü olumsuz olarak değerlendirmesinde, köylerde akrabalarının göç ederek feodal yapılarının zayıflayacağı, tarımda boş bırakılan arazilerin artacağı, tarımsal işlerde yardımlaşma ve dayanışma usullerinin gün geçtikçe yok olacağı, tarımsal üretimin azalacağı, göçlerin kırsal bölgelerde ıssızlığa ve sessizliğe yol açacağı düşünceleri etkili olmuştur. Ayrıca kırsal gençlerin köyden kente olan göç hakkında düşünceleri ile farklı yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($P \leq 0.05$) saptanamamıştır (Çizelge 4.23). Ancak özellikle ortaokul öğrencilerinin tamamına yakını köyden kente olan göçe olumlu yaklaşmamaktadır (düşünceleri olumsuz veya konuya ilişkin fikri yok). Köyden kente olan göçleri olumlu olarak değerlendiren %28.7'lik kesim ise Lise ve üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Göçleri olumlu değerlendirmelerinin nedenleri olarak; sosyal imkanların kentlerde daha fazla olduğu, şehirlerde yaşayan akraba, dost, arkadaş gibi kişilerle bir arada olma isteği ve özgür yaşama isteği gibi düşünceleri etkili olmuştur. Ayrıca Ki-kare sonuçlarına göre kırsal gençlerin köyden kente olan göç hakkında düşünceleri ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki ($P \leq 0.01$) olduğu da belirlenmiştir.

Kırsal gençlerin göç etme düşüncelerinin yaş grubu, eğitim durumu, medeni durum, gelir ve hanedeki birey sayılarına göre karşılaştırılmasına ilişkin verilere Çizelge 4.24'de yer verilmiştir.

Gençlik, kendi içinde tutarlı olmasına karşın zaman zaman çocuksu olabilen, ergenlik döneminin bazı kalıntılarını hala yaşayan ve öte yandan yetişkin insana özgü bazı davranışları da arada bir gösteren gerçek insanlar topluluğu olarak tanımlanabilir (Kartarı, 1987). Genellikle 15-29 yaş arasındaki insanları kapsayan gençlik; bir kavram olmakla birlikte, toplumdan topluma, hatta aynı toplumun değişik kesimlerinde bile farklı şekillerde anlaşılmaktadır. Kentsel kesimde, genç olarak bilinen insanlar ilköğretimi bitirmiş veya liseye girebilecek yaşlardakiler, bazı kesimlerde ise üniversite öğrencileri genç sayılır. Köyde ise gençlik yaşını ilk olarak ergenlik etkilemektedir. Gençlerin ilköğretim sonrası bir işe başlaması veya orta dereceli okula girmesi de bir

ölçü olarak kabul edilirken, evlenme, askerlik yapma gibi olaylar da gençlik yaşında bir ölçü olabilmektedir.

Çizelge 4.24. Kırsal gençlerin göç etme düşüncelerinin yaş grubu, eğitim durumu, medeni durum, gelir ve hanedeki birey sayılarına göre karşılaştırılması(%)

Kırsal gençlerin, köyden göç etme düşünceleri	Göç etmek istiyor	Göç etmek istemiyor	Kararsız	Genel	Ki-kare (P-değeri)
Yaş grupları					
15-19	26.3	29.6	17.6	26.8	17.321 (0.002)
20-24	47.4	49.3	11.8	44.5	
25-29	26.3	21.1	70.6	28.7	
Genel Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Eğitim durumları					
İlköğretim	00.0	21.1	11.8	10.4	38.362 (0.000)
Lise	71.1	25.4	35.3	47.6	
Üniversite	28.9	53.5	52.9	42.1	
Genel Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Hanedeki birey sayısı					
1-5	61.8	32.4	76.5	50.6	18.338 (0.001)
6-10	35.5	60.6	23.5	45.1	
11+	2.6	7.0	00.0	4.3	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Medeni durum					
Evli	1.3	12.7	17.6	7.9	8.946 (0.011)
Bekar	98.7	87.3	82.4	92.1	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Gelir					
0-500 TL	39.5	38.8	23.5	35.4	24.557 (0.000)
501-750 TL	00.0	16.9	00.0	7.3	
751-1000TL	14.5	14.1	00.0	12.8	
1000TL ve üzeri	46.1	35.2	76.5	44.5	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Tokat ili 2008-2017 yılları arasındaki TÜİK verilerine göre 15-29 yaş aralığında en fazla göçü 20-24 yaş grubunda verdiği görülmüştür. Tez kapsamında yürütülen çalışmada ankete katılan gençlerin çoğunluğunu eğitim durumuna göre lise, yaş aralığına göre 20-24 yaş grubu gençler oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu grup gençler hayatını nasıl şekillendireceğine karar vermiş bireylerden oluşmaktadır. Nitekim çalışmada da 20-24 yaş aralığındaki gençlerde kararsızlığın en düşük düzeyde olduğu ve göç etme veya etmeme istekleri yönüyle benzer bir orana sahip oldukları görülmektedir.

Bu yaş grubunda köy yaşamını benimseyenler (%49.3) ile göç etmek isteyenlerin (%47.4) oransal en yüksek seviyededir. Kararsızlığın ise en fazla 25-29 yaş gurubundaki gençlerde olduğu saptanmıştır. Ki-kare sonuçları da kırsal gençlerin köyden kente olan göç hakkında düşünceleri ile yaş grupları arasında anlamlı bir ilişkinin ($P \leq 0.01$) varlığını göstermektedir (Çizelge 4.24).

Benzer şekilde eğitim durumunun da kırsal gençlerin köyden göç etme düşüncelerini etkileyen bir unsur olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Lise öğrencileri ve mezunlarında göç etme isteği %71.1 seviyesinde iken bu oran üniversitede %28.9 düzeyindedir. İlköğretim öğretimi almış olan gençler arasında göç etme düşüncesi bulunmamaktadır. Ki-kare analizi sonunda eğitim durumu ile gençlerin köyden kente olan göç hakkında düşünceleri arasında ortaya çıkan bu ilişkinin ($P \leq 0.01$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla yaş grubu gibi eğitim durumu da göç etme düşüncesini etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmıştır. Ancak hanedeki birey sayısı arttıkça köyden göç etme düşüncesinin ve kararsızlığın azaldığı köyde kalmak isteyenlerin oranının ise arttığı görülmektedir (Çizelge 4.24). Nitekim hanedeki birey sayısı 1-5 arasında olan gençlerin %61.8'i göç etmek isterken bu oran 6-10 birey bulunan hanelerde %35.5, 11'den fazla bireye sahip hanelerde ise %2.6 olarak belirlenmiştir. Hanedeki birey sayısı ile gençlerin köyden kente olan göç hakkında düşünceleri arasında ortaya çıkan bu ilişkinin istatistiksel olarak da ($P \leq 0.01$) önemlidir (Çizelge 4.24). Tokat ili TÜİK verilerine göre sürekli göç vermektedir. Dolayısıyla bu durum muhtemelen geniş ailelerde daha önce yapılan göçlerin bir neticesidir.

Gençlerin medeni durumu da kırsal gençlerin köyden göç etme düşüncelerini etkilemektedir. Genel olarak bekar gençlerin aksine evlilerde göç etme düşünce azalırken göç etmeme arzusu ve kararsızlığın arttığı görülmüş ve bu sonucun istatistiksel olarak da önemli düzeyde ($P \leq 0.01$) olduğu saptanmıştır. Bu durum evli gençlerde bulunduğu yerde belirli bir düzenin kurulmuş olması ve ailenin diğer üyeleri düşünülerek risk almak istenmemesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Gelir durumunun da kırsal gençlerin köyden göç etme arzularını etkilediği ortaya çıkmıştır. Özellikle en düşük (%35.4) ve en yüksek (%44.5) gelire sahip gençlerde göç etme arzusunun en üst seviyede olduğu belirlenmiş olup gelir ile kırsal gençlerin köyden göç

etme arzuları arasında ortaya çıkan bu ilişki Ki-kare sonuçlarına göre istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur (Çizelge 4.24).

Çizelge 4.24' bir bütün olarak ele alındığında köyden kente olan göçleri olumlu düşünenlerin özellikle lise eğitimine devam eden ve mezun olan gençler arasında yoğunlaştığı ve olumsuz düşünenlerin büyük kısmını lise ve üniversite eğitiminde olanlar gençler oldukları belirlenmiştir. Ayrıca çalışma bölgesinde gençlerin göç hakkındaki düşünceleri ile yaş grupları, gelir durumu, ailedeki birey sayısı, medeni durum ve gelir düzeylerine göre de anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Kırsal gençlerin düşünceleri ve tercihleri ile oluşan farklılıklar bölgenin tarımsal yapısını da ortaya koymaktadır.

Çizelge 4.25'de kırsal gençlerin yarısından biraz fazlası (%52.4) göçü önlemek için bölgede geniş çaplı bir kalkınma programının etkili olacağına inandığını belirtirken geriye kalan yarıya yakını (%47.6) ise buna inanmamaktadır. Etkili olur diyenler ortaokul (%88.8) ve Üniversite (72.5) öğrenimi alanlar arasında yoğunlaşırken lise öğrenimi gören veya lise mezunu olanlar arasında bu oran %26.9 seviyesine kadar düşmektedir. Benzer sonuçlar bölgenin kalkınması için çiftçi eğitimine inanma durumunda da ortaya çıkmıştır. Genel olarak gençlerin %61.6'sı bölgenin kalkınması için çiftçi eğitimine inandıklarını belirtmişlerdir. Ancak oransal olarak lise mezunları veya öğrencileri buna en düşük seviyede destek vermişlerdir. Lise öğrenimi alanların %64.1'i bölgenin kalkınması için çiftçi eğitiminin gerekli olmadığını belirtmişlerdir.

Çizelge 4.25. Kırsal gençlerin eğitim düzeylerine göre göçlerin önlenmesi hakkındaki düşünceleri(%)

	Eğitim düzeyleri				Ki-kare (P-değeri)
	Ortaokul	Lise	Üniversite	Genel	
Göçü önlemek için bölgede kalkınma programlarının etkili olma durumu					
Etkili olur	88.2	26.9	72.5	52.4	40.189 (0.000)
Etkili olmaz	11.8	73.1	27.5	47.6	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	
Bölgenin kalkınması için çiftçi eğitimine inanma durumu					
Çiftçi eğitimi gerekli	88.2	35.9	84.1	61.6	41.589 (0.000)
Çiftçi eğitimi gerekli değil	11.8	64.1	15.9	38.4	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	

Eğitim düzeyi ile göçü önlemek için bölgede kalkınma programları uygulanmasının gerekliliği ve eğitim düzeyi ile bölgenin kalkınması için ifti eğitiminin etkili olacağına inanma durumu arasındaki ilişkiler Ki-kare sonuçlarına göre istatistiksel olarak da %1 seviyesinde önemli bulunmuştur. Diğer taraftan kırsal gn önlenmesinde temel aracın ne olabileceği sorusu çok önemlidir. Tarım politikası, genel ekonomi politikası, alt yapı hizmetler ve araçlar öncelikli olarak ön plana çıkmaktadır(Güreşçi, 2007). Anket popülasyonunda geniş çaplı kalkınma programlarına ve ifti eğitimine inanan gençlerin büyük çoğunluğu g önlemek için yapılacak faaliyetlerin uygulanmasında görevin; Bakanlık ve Kurumlar, niversiteler ve sivil toplum kuruluşlarına düştüğünü ifade etmişlerdir.

Çizelge 4.26. Köyde kalmanız ve çiftçilikle uğraşmanız şartı ile devlet SGK primlerinizi demiş olsa kabul eder misiniz?(%)

Köyde kalmanız ve çiftçilikle uğraşmanız şartı ile devlet SGK primlerinizi demiş olsa kabul eder misiniz?	Kabul eden	Kabul etmeyen	Genel Toplam	Ki-kare (P-değeri)
Yaş grupları				
15-19	54.5	45.5	100.0	2.804 (0.246)
20-24	53.4	46.6	100.0	
25-29	68.1	31.9	100.0	
Genel	57.9	42.1	100.0	
Eğitim durumları				
İlköğretim	88.2	11.8	100.0	21.839 (0.000)
Lise	39.7	60.3	100.0	
Üniversite	71.0	29.0	100.0	
Genel	57.9	42.1	100.0	
Kırsal gençlerin, köyden göç etme düşünceleri				
Göç etmek istiyor	22.4	77.6	100.0	81.165 (0.000)
Göç etmek istemiyor	95.8	4.2	100.0	
Kararsız	58.8	41.2	100.0	
Genel	57.9	42.1	100.0	

Kırsal gençlere “Köyde kalmanız ve çiftçilikle uğraşmanız şartı ile devlet SGK primlerinizi demiş olsa kabul eder misiniz?” sorusuna gençlerin % 57.9’u “Evet kalırım” şeklinde cevap verirken, geriye kalan %42.1 oranındaki genç grubu ise soruyu“Hayır kalmam” şeklinde cevaplamıştır. Araştırmaya katılan gençlerin yaş grupları ile soruya verilen cevap arasında ise istatistiksel olarak anlamlı (P=0.05) bir ilişki bulunamamıştır. Ancak eğitim düzeyi ve köyden göç etme düşünceleri ile “Köyde kalmanız ve çiftçilikle uğraşmanız şartı ile devlet SGK primlerinizi demiş olsa kabul

eder misiniz?” sorusuna verilen yanıt arasında %1 seviyesinde anlamlı bir ilişkinin varlığı ortaya konulmuştur (Çizelge 4.26).

Sonuçlara göre, lise eğitimine devam eden ve tamamlayan gençlerin önemli bir bölümü bölgesel kalkınma programlarını etkili görmemekte ve bölgesel kalkınmada çiftçi eğitimine inanmamaktadır. Bunun bir sonucu olarak köyde kalma ve çiftçilikle uğraşmayı da kabul etmedikleri görülmüştür. Genel olarak bu şekilde düşünen gençlerin bu düşüncelerindeki en önemli etkenlerin; devletin kırsal kalkınma için uyguladığı politikaların yetersiz kalması, lise ve üniversite mezunlarının uzun süre işsiz kalabilmeleri ve hayat koşullarının getirdiği zorluklarının oluşturduğu kararsızlık olduğu ifade edilmiştir. Nitekim göç olgusu incelendiğinde göç alan ve göç veren merkezlerin gelir farklılıkları göze çarpmaktadır. Eğer genelleme yapılacak olursa göç alan merkezlerin sahip olduğu gelir seviyesinin, göç veren merkezlerin gelir seviyelerinden yüksek olduğu görülmektedir. Gelir ilişkisi kırsal yerleşim merkezleri ile kentsel yerleşim merkezleri olarak incelenirse kentsel merkezlerin kırsal merkezlere göre daha yüksek gelire sahip olduğu ve bu faktöre bağlı olarak kırsal alanlardan göçerleri çektikleri görülmektedir(Özdemir, 2008).

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Tokat ilinde kırsal gençlerin göç etme eğilimleri ve göçlerin tarım sektörüne etkilerini inceleyen anket çalışmasına katılan gençlerin %92.1'i erkek ve %7,9 kadınlardan oluşmaktadır. Ayrıca ankete katılan gençler genellikle 1-5 ile 6-10 kişiden oluşan hanelerde yaşamaktadır. Gençlerin %7.9'u ise evlidir. Ankete katılan gençlerin %10.4'ünün ilköğretim, %47.5'inin lise ve %42.1'inin ise üniversite mezunu oldukları saptanmıştır. Çalışmada yer alan kırsal gençlerin önemli bir kısmının (%65.3) aylık geliri 0-1000 TL arasında değişmektedir. Gençlerin %34,7'sinin ise 1000 TL ve üzeri gelire sahip olduğu saptanmıştır.

Gençler kendi veya aileleri üzerinden sosyal güvence olarak Bağ-Kur ve SSK'dan yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Bölgede Genel Sağlık Sigortası (GSS) kapsamında genel olarak sosyal güvence sorunu kısmen çözülüyor olsa da, bazı sorunların veya belirsizliklerin olduğu saptanmıştır. Aksaklıkların giderilmesi gençlerin göç yerine bölgede kalarak tarımsal üretime katılımlarını teşvik edebileceği düşünülmüştür. Zira kentsel bölgelerin çekiciliği, istihdam yanında, sağlık ve eğitim imkânları şeklinde kendisini göstermektedir. Dolayısıyla özellikle sosyal güvencenin artırılması için yeni iş alanları ve mevcut işverenlerin desteklemesibu sorunların çözümüne ve göçün önlenmesine (hatta tersine göçe) katkı verebileceği kanaatine varılmıştır.

Bölgede genel itibariyle gençlerin tamamının ilköğretim mezunu olduğu, zorunlu eğitim dolayısıyla ilköğretimi tamamlayan gençlerin lise ve daha üst eğitim olanaklarına ulaşmakta kademeli olarak bir düşüş olduğu anlaşılmıştır.Genel olarak itibar kazanmak (%100), para kazanmak (%100) ile bilgili ve kültürlü bir birey olmak (%90) vb hususların gençlerin eğitim hayatına devam etmeleri üzerinde etkide bulunduğu belirlenmiştir. Ekonomik imkansızlıklar (%100), köyde tarımsal üretim süreçlerinin ve faaliyetlerinin yoğun olması (%100) ve ailenin karşı çıkması (%53.3) gibi nedenlerin ise gençlerin eğitim hayatlarına son vermelerinin en başta gelen sebepleri olduğu tespit edilmiştir.Bölgenin ekonomik ve sosyal yapısı yanında gençlerin yetiştiği ailelerin eğitim düzeyinin de gençlerin eğitim seviyesi üzerinde etkili olduğu kanaatine varılmıştır. Zira aile fertlerinin eğitim düzeylerinin nispeten düşük olduğu ve

aile bireyleri arasında yetişkin (özellikle 50-60 yaş üzeri) olup da okuma-yazma dahi bilenlerin oranının %34.8 seviyesinde bulunduğu görülmüştür. Bu durum bölgede kırsal kesimlere yönelik (yetişkin ve/veya çiftçi) eğitimlerinin gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Tarımsal kalkınmada yeni tarım tekniklerinin doğru kullanımının sağlanması, kaynakların etkin kullanılması, yaygınlaştırılması ve tarımsal üretimin arttırılmasında yayım önemli bir etkidir. Bu çerçeveden Tokat ili merkez ilçesi kırsal bölgelerinde mesleki eğitim ile tarımsal yayıma dayalı bir takım proje veya programlar gerçekleştirilmiştir. Ancak, her ne kadar ileride katılmak isteseler de, özellikle 15-24 yaş grubu gençlerin mesleki eğitim kurslarına yeterli ilgi göstermedikleri saptanmıştır. Eğitim kursu sertifikasına sahip olan gençlerin ise; %83.3 gibi büyük bir kısmının tarım dışı mesleklere yönelik eğitim kursu sertifikalarından sahip oldukları tespit edilmiştir. Nitekim gençlerin %44.5'i tarımsal yayım ve önemi hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığını % 27.4'ü ise herhangi bir fikrinin olmadığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla gençlerin sahip oldukları sertifikaların niteliği (bilgisayar, ustalık, kalfalık, marangozluk, berber, inşaat, vb.) ve gençlerin tarımsal eğitimden uzak durması gelecekte tarımsal üretim içerisinde yer almayı düşünmediklerinin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Tarım sektöründe önemli altyapı ve ekonomik sorunlarının bulunmasına rağmen bu sorunların çözümü ve kırsal kalkınmatemel olarak eğitime (Tarımsal Yayım) dayanmaktadır. Dolayısıyla bölgede özellikle gençlere yönelik tarım ve tarıma dayalı sanayinin farklı alanlarında eğitim programlarının uygulanması gerektiği görülmektedir. Bu çerçeveden özellikle 15-19 yaş grubu gençlere yönelik çalışmalar büyük önem taşımaktadır.

Tokat ili kırsal bölgelerinde tarımsal yapıyı incelediğimizde, araştırmaya konu olan gençlerin gelirlerini büyük oranda başta bitkisel üretim olmak üzere hayvancılıktan karşılanmaktadır. Dolayısıyla yayım çalışmalarının bu konuları kapsayacak şekilde planlanması ayrıca pazar değeri yüksek alternatif üretim modelleri, kültür bitkileri veya hayvan ırk ya da türlerinin kapsaması gerektiği kanaatine varılmıştır.

Çalışma sonuçları kırsal gençlerin ailelerinden veya kırsaldan gelen gelirlerini; iyi yaşam koşulları, eğitim ve temel yaşamsal ihtiyaçları açısından yetersiz gördüklerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle kırsal gençlerin %76.2'sinin gelirlerinden memnun olmadığı tespit edilmiştir. Gelirinden memnun olanların ise genellikle sabit maaşlı devlet memuru, emekli veya esnaf ailelere mensup oldukları belirlenmiştir. Kırsal alandan kente doğru gerçekleşen göçlerde, ekonomik etmenler önemli nedenler arasındadır. Dolayısıyla gençler arasında göçün önlenmesi ve bölgede tarımsal üretime katılımlarının sağlanması için eğitim programları yanında destek/teşviklere de ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu çerçeveden halan Amasya, Düzce, İzmir ve Mardin illerinde kırsal alanda yaşayan/yaşamayı taahhüt eden; tarım, hayvancılık, ormancılık, gıda ve su ürünleri alanlarında eğitim veren meslek yüksekokulu veya üniversite mezunu gençlere yönelik 100 bin TL'ye kadar hibe destek programının bölgede de uygulanması önemli katkı sağlayabilir. Ayrıca destek programı uzman kontrolünde veya belirli eğitim programlarından geçtikten sonra eğitim seviyesi nispeten düşük veya farklı branşlarda yüksek eğitim kurumlarından mezun gençlere de uygulamasında fayda bulunmaktadır. Diğer taraftan bitkisel ve hayvansal üretim, kırsal kalkınma yatırım destekleri, tarımsal üretim amaçlı kooperatif projeleri, il bazlı kırsal kalkınma projeleri vb. bakanlık destekleme proje ve programlarında gençlere öncelik verilmesi önem taşımaktadır.

Sosyal hayattaki ilişkileri en çok belirleyen faktörlerden birisi de akrabalık ilişkileri olup bunun bölgede göç ve göç edilen yöre için belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır. Yaş grubuna ve eğitim durumuna bağlı olmaksızın genel olarak kırsal gençlerin, %46.3'üköyden göç etmek istediklerini, %43.3'ü istemediklerini, %10.4'ü ise göç etme hakkında kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Zira göçü düşünen gençler gidecekleri yeri daha önce akrabalarının yoğun olarak göç ettikleri yerlerden seçmekte ve burada akrabalarının kendilerine destek olabileceğini düşünmektedirler. Bu durum gençler açısından olumlu karşılanırken, kırsal hayatın sürdürülebilirliği açısından göçü tetikleme yönüyle önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan göç edilen yerde yaşanan ekonomik ve ailevi nedenler, geçim sıkıntısı, kent yaşamının getirdiği stres ve geçersiz vb. sebepler ise tersine göçe yani köye geri dönüşe neden olduğu saptanmıştır. Halihazırda gençlerin sadece %29.3'ü kentte yaşamayı tercih

ettiğini belirttiği düşünüldüğünde, kırsal alanlarda sosyoekonomik koşulların düzeltilmesine yönelik çalışmalar ile özellikle 15-19 yaş grubundaki gençlere yönelik bilgilendirme çalışmaları kırsal kesimden gençlerin göçünü önlemeye katkı verebilir.

Tokat ili coğrafi, arazi yapısı ve iklimsel özellikleri (özellikle yağış miktarı) bakımından zengin olduğundan hem hayvancılık hem bitkisel üretim için oldukça elverişlidir. Buna rağmen arazi varlığının genel olarak düşük ve son derece küçük parçalı bir yapı gösterdiği ayrıca hayvancılık işletmelerinde hayvan varlığının yeterli olmadığı belirlenmiştir. Dolayısıyla bu durum önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Sorunun çözümünde piyasa şartları ve bölge koşullarına uygun üretim desenini yönlendirici, risk ve belirsizliği azaltıcı ve tam rekabet piyasasının oluşumunu destekleyici tarım politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bölgede uygulanacak tarım politikalarının sadece ekonomik ve teknik konularda değil bölgenin sosyal yapısıyla da uyumlu olmalıdır. Bu nedenle katma değeri yüksek ürünlerin ve tarıma dayalı sanayinin teşvik edilmesi vb hususlarda yayım, teşvik ve desteklerin artırılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Zira kırsal göç büyük ölçüde bölgede uygulanan tarım politikalarıyla ilişkilendirilmektedir. Nitekim hedef kitlenin uygulanan tarım politikalarından%92.1 gibi yüksek bir oranda memnun olmadıkları saptanmıştır. Belirtilen bu memnuniyetsizlik, gençlerin tarımla ilgili gelir ve istikrar beklentilerini azaltmakta ve gençlerin köylerden şehir merkezlerine olan göç isteklerini tetiklemektedir. Ancak bölgedeki örgütsüz çiftçi yapısı ve kooperatifleşmenin yetersiz olması vb. hususların da bunda etkili olduğu görülmüştür. Dolayısıyla tarım politikaları yanında bu hususlarda da çözüme yönelik çalışmalara ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır.

Göç etmek isteyen gençlerin tamamı, göç edilecek yerde iş konusunda bazı kaygı ve şüpheler taşımakla birlikte yine de bir iş bulabileceklerine inandıklarını belirtmişlerdir. Gençlerin göç hakkındaki kanaatlerinin oluşmasında; yaş, eğitim durumu, göç edilecek yerde akrabaların varlığı, kırsaldan göç sonrası katkı ve destek bulacakları beklentisi, hanedeki birey sayısı, medeni durumve gelir seviyesi gibi hususların etkili olduğu ortaya çıkmıştır.Gençler arasında göç edip etmeme konusundaki kararsızlığın temel nedenin ise işsiz kalma düşüncesinden kaynaklandığı görülmüştür. Bölgede kırsaldan

göç olgusunun temelinde; gençlerin tarımsal üretimle yeterli bir gelir sağlayamayacakları ve tarımı yaşam koşullarını iyileştirebilecek bir çalışma alanı olarak görmemeleri yatmaktadır. Dolayısıyla tedbir alınmaması durumunda sorunun ilerleyen zamanlarda bölgede önemli ekonomik ve sosyal problemlere sebebiyet verebileceğini de ortaya koymaktadır.

Kırsal gençlerin yarısından biraz fazlası (%52.4) göçü önlemek için bölgede geniş çaplı bir kalkınma programının uygulanması gerektiğini, %61.6'sı ise ayrıca çiftçi eğitim çalışmalarının yapılması gerektiğine inandıklarını ve bunun için Bakanlık ve Kurumlar, Üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarına iş düştüğünü belirtmişlerdir. Dolayısıyla konuyla ilgili bütün kesimlerin koordinasyonuna ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarla devlet ve özel sektör işbirliğiyle yeni iş sahaların açılması ve yeni destek veya teşviklerle genç girişimcilerin ortaya çıkışına olanak sağlanması kırsaldaki gençler arasında göçün azaltılmasına da katkı sağlayacaktır.

6. KAYNAKLAR

- Anonim, 2000. TÜİK. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları
- Anonim, 2019. TÜİK. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, Ülke İçi Göç İstatistikleri.,
- Ayhan, A., 2012. Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri, Sosyal Güvenlik Dergisi 1(1), 41-55
- Bahar, O. ve Bingöl, F.K., 2010. Türkiye’de iç göç hareketinin istihdam ve işgücü piyasalarına etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15 (2), 42-61.
- Beauchemin, C.,andSchoumaker, B., 2005. Migration to cities in Burkina Faso : Doesthelevel of development in sendingareasmatter?. World Development Vol. 33 (7),1129–1152.
- Boyacı, M., 2016. Tarımsal Yayım, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Basılmamış Ders Notları.
- Ceritli, İ., Sunar, B., ve Demirci, M., 2005. Ülkemizin İç Göç Yapısındaki Değişim ve Bu Sürecin Nüfus Yapısına Etkileri, 14. İstatistik Araştırma Sempozyumu, Bildiri Kitabı, 19-34.
- Cengiz, S., ve Baydur, M., 2010. Kırdan Kente Göç ve Tarımsal Verimlilik: Türkiye Örneği, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 19 (2), 85-98
- Çiçek, A. ve Erkan, O., 1996 Tarım Ekonomisinde Araştırma Örneklemeye Yöntemleri, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No:12, Ders Notları Serisi No:6, Tokat.
- Demirtaş, E., ve Sarı, M., 2003 Arazi toplulaştırması, BATEM, Derim 20(1), 48-58.
- Ekinci, K., ve Sayılı, M., 2010 Tarım arazilerinin parçalanmasını önlemeye yönelik mevzuat üzerine bir inceleme, GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi 27(2), 121-129.
- Elmastaş, N., ve Yılmaz, S., 2015. Van ilinde göçler, International PeriodicalfortheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic , Volume 10(10): 403-428.
- Es, M., ve Ateş, H., 2004. Kent Yönetimi, Kentleşme Ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 48, 205-248.
- Erjem, Y., 1997. Türkiye’de İç Göçler, Kentleşme ve Toplumsal Değişme, Mersin Üniversitesi Bilimsel Toplantı Topluluğu Yayını 2, 13–26,
- Gounder, N., 2005. Rural urban migration in Fiji : CausesandConsequences. USPECWorkingPaper. No: 2005/12.
- Gürbüz, M., ve Karabulut, M., 2008. Kırsal Göçler ile Sosyo-Ekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi, Türk Coğrafya Dergisi 50, 37-60 İstanbul
- Güreşçi, E., 2007. Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Erzurum
- Güreşçi, E., 2009. Kırsal Göç ve Tarım Politikası Arasındaki İlişki, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 22, 51-67
- Güreşçi, E., 2010. Türkiye’de Kentten - Köye Göç Olgusu, Doğu Üniversitesi Dergisi 11 (1), 77-86

- Hogg, R.V., ve Craig, A.T., (1987) Introduction to mathematical statistics, Mac Millan Publishing Co., Inc., USA, 1978./ Rens, D.G., Foundations of Statistics, Chapman and Hall, New York.
- HÜNEE., 2006. Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- İçduygu, A., Sirkeci, İ., ve Aydıngün, İ., 1998. Türkiye’de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketine Etkisi, Türkiye’de içgöç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı, 207-244.
- İncekara, A. (1997). Tokat İlinin Ekonomik Yapısı. İçinde: Tokat İlinin Ekonomik Gelişmesinde Tekstil Sanayinin Yeri Sempozyumu.
- Karabulut, K., ve Polat, D., 2007. Türkiye’de Yaşanan Göç Olgusu Üzerine Bir Alt Bölge Uygulaması, Çukurova Üniversitesi 5. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, 1-15, <http://idari.cu.edu.tr/sempozyum/bi18.htm>,
- Kartarı, A., 1987. Kırsal Kesim Gençliğinin Gelişimini Olumsuz Yönde Etkileyen Kültürel Faktörler, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1(2), 25-32
- Kaygalak, S., 2009. Kentin Mültecileri- Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme, Dipnot Yayınları 80, 1-216, Ankara.
- Kızılaslan, N., Çakır, T., Hanedar, C., Ünal, T., ve Kızılaslan, H., 2016. GOÜ Ziraat Fakültesi Öğrencilerinin Tarımsal Yayımlar ve Danışmanlık Sistemi Hakkındaki Bilgi Durumu ve Düşüncelerinin Araştırılması, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 33(2), 103-114
- Kocaman, B., ve Yanık, R., 2012. Kırsal Yerleşimlerde Göç İsteğinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü 23 (B), 29-34
- Koçak, Y., ve Terzi, E., 2012. Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri, Kafkas Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Dergisi, 3 (3), 163-184.
- Korkmaz, F., ve Güreşçi, E., 2002. Tarımda çalışanların yasal durumları ve uluslararası boyutlara göre değerlendirilmesi. Türk Tarım Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi 144, 66-68.
- Mutlu, S., 1990. Bölgesel İç Ticaret Hadleri, Kırsal Refah ve İç Göçler. Ekonomi ve İdari Bilimler Dergisi, 4(11): 69-87.
- Özdemir, H., 2012. Türkiye’de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Kırgız-Türk sosyal Bilimler Enstitüsü <http://www.akademikbakis.org/30/11.pdf>
- Özdemir, M., 2008. Türkiye’de İçgöç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği. (Yüksek Lisans Tezi Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Edirne.
- Öztürk, M., 2007. Türkiye’de iç göç katılanların kent yaşamına ve kentsel emek piyasalarına etkileri. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (52), 245-264
- Özyazıcı, G., Ay, B., Aydoğan, M., Ceyhan, V., 2011. Kırsal göçün tarımsal sürdürülebilirliğe etkileri (Samsun ve Sinop Örneği). Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Yayınlanmamış Proje Raporu, Samsun.
- Sayın, C., Altunkaya, M., Taşçıoğlu, Y., Sav, O., ve Kavasoglu, İ., 2017. Türkiye’de Toprak Parçalanması ve Miras Hukuku, Mediterranean Agricultural Sciences 30(3), 213-218

- Silveria, J.J., Espindola, A. L. and Pena, T. J. P., 2006. Agent – based model torural – urban migration analysis. *Physica A* (364), 445 – 456.
- Stockdale, A., 2015. Contemporary and ‘Messy’ Rural migration Processes: Comparing Counterurban and Lateral Rural Migration, *Population Space and Place* 22, 599-616
- Pazarlıoğlu, M.V., 2007. İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14 (1), 121-135, Manisa
- Uysal, Ö., 2015. Manisa İli Yunt Dağı Köylerinde Çiftçilerin Tarımsal Üretime Yaklaşımlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi* 35, 76-99
- Yalçın, G., ve Kara F., 2016. Kırsal Göç ve Tarımsal Üretime Etkileri, *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi* 20(2), 154-158
- Yamak, R., ve Yamak, N., 1999. Türkiye’de gelir dağılımı ve iç göç. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1(1), 16-28.
- Yılmaz, M., 2015. Türkiye’de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı (1980-2012), *Doğu Coğrafya Dergisi* 33, 161-188
- Yulafcı, A., ve Sayılı, M., 2015. Samsun İlinde Kırsal Göç Yaşanan Köylerin Genel Özellikleri ve Göçün Köyler Üzerindeki Etkileri, *Marmara Coğrafya Dergisi* 32, 403-426
- Yurttaş, Z., ve Atsan, T., 2007. Tarımsal Yayım ve İletişim Teknikleri. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No. 67, 100 s, Erzurum.
- Zhang, K. H., and Song, S., 2003. Rural-urban migration and urbanization in China : Evidence from time – series and cross – section analyses. *China Economic Review* (14), 386 – 400.

7. EKLER

ANKET SORULARI

Anket No:

İli/İlçesi:

Köy Adı:

1) Cinsiyet : ( ) Erkek ( ) Kadın

2) Tabaka Sınırı (Hane Genişliği): ( ) 1–5 ( ) 6–10 ( ) 11+

3) Yaşınız kaç? ( ) 15–19 ( ) 20–24 ( ) 25–29

4) Medeni durumunuz nedir ?( ) Evli ( ) Bekar

5) Ebeveynlerin yaşama durumu ?

Anne ( ) yaşıyor ( ) yaşamıyor

Baba ( ) yaşıyor ( ) yaşamıyor

6) Eğitim durumunuz nedir?

( ) Hiç okula gitmemiş ( ) İlköğretim ( ) Lise ( ) Üniversite

7) Eğer ‘lise’ yada ‘üniversite’ okuyor ise hangi şehirde okuyorsunuz ?

( ) Tokat ( ) başka bir şehirde (.....)

8) ‘ Lise’ ise taşınmalı eğitim mi ?

( ) Evet ( ) Hayır

9) Eğitim hayatınıza devam ediyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

10) Eğer ‘ Evet’ ise okulunuz bittiğinde ne yapmayı düşünüyorsunuz?

( ) Şehirde iş bulmak

( ) Köyümde kalıp, tarımsal faaliyet yapmak

( ) Fikri yok

11) Eğer ‘Hayır’ ise eğitim hayatınıza devam etmek ister miydiniz ?

( ) Evet ( ) Hayır

12) Eğer 'Evet' ise bunun nedenlerini önem sırasına göre sıralayınız.

- Bilgili ve kültürlü bir insan olmak için
- İtibar kazanmak için
- İnsanlarla daha kolay iletişim kurmak için
- Şehirde yaşamak için
- Para kazanmak için

13) Eğer 'Hayır' ise bunun nedenlerini önem sırasına göre sıralayınız.

- Ailem karşı çıkması
- Ekonomik imkânsızlık
- Köyde veya yakınında okul olmadığı için
- Köyde tarım işleri yoğun olduğu için
- Diğer (Sağlık vs.)

14) Ailenizde okuma çağında veya yetişkin olup da okuma yazma bilmeyen var mı?

- Evet Hayır

15) Eğer 'Evet' ise bu kişilerin sayısı nedir? ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( ) 6 +

16) Bu kişi/kişilerin neden okuma-yazması olmadıklarını önem sırasına göre sıralayınız.

- Okul olmadığı için
- Ailevi nedenlerden dolayı
- Ekonomik nedenlerden dolayı
- Diğer (Sağlık vs.)

17) Ailenizde okuyan çocuk var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

18) Ailenizde şu an köy dışında okuyan kimse var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

19) Ailenizde okuyan çocuklarınızdan veya kardeşlerinizden ilköğretimde olanı var mı?

- Evet Hayır

20) Çocuklarınızı ve kardeşlerinizi neden okutmak istiyorsunuz önem sırasına göre sıralayınız?

- Cahil kalmasınlar diye İş bulabilsinler diye İtibarları olsun diye

21) Ailenizde okula gitmeyen çocuk 'VARSA' nedenlerini önem sırasına göre sıralayınız?

( ) Ekonomik nedenler ( ) Köyde işleri ( ) Ailevi nedenlerden dolayı ( ) Diğer(sağlık vs.)

22) Dışarıda okuyan çocuklarınızın ve kardeşlerinizin karşılaştığı sorunları önem sırasına göre sıralayınız.

( ) Barınma

( ) Şehre ve okula uyum sağlayamama

( ) Ekonomik nedenler

( ) Kişisel ve ailesel nedenler

23) Herhangi bir eğitim kursu sertifikanız var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

24) Eğer cevabınız 'Evet' ise bunlar nelerdir?

( ) Arıcılık ( ) Şoförlük ( ) Diğer (Mesleki)

25) Eğer cevabınız 'Hayır' ise böyle bir kursa katılmayı düşünür müsünüz?

( ) Evet ( ) Hayır

26) Tarımsal faaliyetle ilgili bir eğitim faaliyetine katılmayı düşünür müsünüz?

( ) Evet ( ) Hayır

27) Eğer cevabınız 'Evet' ise bunu isteme nedenlerinizi önem sırasına göre sıralayınız.

( ) Bilinçli tarım yapmak için

( ) Ürünlerimi daha iyi değerlendirebilmek için

( ) Daha çok para kazanmak için

( ) Eğitimi sevdiğim ve faydasına inandığım için

28) Eğer cevabınız 'Hayır' ise bunun nedenlerini öne sırasına göre sıralayınız.

( ) Vaktim olmadığı için ( ) Faydasına inanmadığım için ( ) Diğer

29) Tarımsal Yayım hakkında herhangi bir bilginiz var mı?

( ) Evet ( ) Hayır ( ) Emin değilim

30) Tarımsal Yayım'ın ' Tarımla uğraşan kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel yönden kalkınmalarına yardım etme amacına yönelik okul dışı gönüllü bir eğitim sistemidir' şeklinde bir tanımı yapılırsa siz bu faaliyetin size faydası olacağına inanıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim yok

31) Sizin veya ailenizin herhangi bir sosyal güvencesi var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

32) Eğer 'Evet' ise kimin üzerine ? ( ) Kendimin ( ) Ailemin

33) Eğer cevabınız 'Evet' ise hangi kurumdan?

( ) SSK

( ) Bağ-Kur

( ) Emekli Sandığı

( ) Yeşil Kart

( ) Tarımsal sigorta

( ) Diğer.....

34) Eğer cevabınız 'Hayır' ise bunun nedenlerini önem sırasına göre sıralayınız ?

( ) Düzenli bir işim olmaması ( ) Bilgisizlikten ( ) İhmalkarlıktan ( ) Diğer .....

35) Şu an ödemekte olduğunuz her hangi bir sigorta priminiz var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

36) Eğer cevabınız 'Evet' ise primlerinizi düzenli ödeyebiliyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

37) Eğer cevabınız 'Hayır' ise bunun nedenleri nelerdir?

( ) Primler yüksek ( ) Düzenli bir gelirim yok ( ) İhmalkârlıktan ( ) Diğer

38) Sızce sosyal güvence neden önemlidir önem sırasına göre sıralayınız?

( ) Sağlık nedenlerinden dolayı ( ) Düzenli bir gelirden dolayı

39) Tarımsal faaliyetleriniz için bir sigorta ister misiniz? ( ) Evet ( ) Hayır

40) Eğer cevabınız 'Evet' ise hangi faaliyet için istersiniz?

( ) Hayvancılık ( ) Bitkisel üretim ( ) Her İkisi

41) Tarımsal sigortanın gerekli olduğuna inanmanıza etkili olan faktörleri önem sırasına göre sıralayınız.

( ) Kötü iklim şartları

( ) Yangın, çalınma vs.

( ) Hayvan hastalıkları

( ) Ürünlerin depolama ve pazarlanması

42) Köyünüzde sağlık sorunlarınız ile ilgili yardım alabiliyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

43) Eğer cevabınız 'Evet' ise bu hizmetten memnun musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

44) Köyden göç etmiş akrabalarınız var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

45) Bu kişilerin sayısı nedir?

( ) 1-20 ( ) 21-40 ( ) 41-60 ( ) 61-80 ( ) 81-100 ( ) 100 +

46) Köyde şu an akrabanız var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

47) Aylık geliriniz yaklaşık olarak ne kadardır?

( ) 0-500 TL

( ) 501-750 TL

( ) 751-1000TLı

( ) 1000 TL ve üzeri

48) Bu gelirinizden memnun musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır ( ) Fikrim yok

49) Bu gelirin ne kadarını tarımdan karşılıyorsunuz?

( ) Tamamını ( ) Önemli bir kısmını ( ) Önemsiz bir kısmını

50) Tarım dışı geliriniz var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

51) Eğer cevabınız 'Evet' ise bu geliri nerden karşılıyorsunuz?

( ) Gurbette çalışarak ( ) Maaş ( ) Diğer.....

52) Hanenizde çalışmak için geçici olarak köy dışına çıkılıyor mu? ( ) Evet ( ) Hayır

Eğer cevabınız 'Evet' ise

53) Bir yılda kaç ay köy dışına çıkılıyor?

( ) 1 – 3 ay arası ( ) 4 – 6 ay arası ( ) 7 ay +

54) Bir yılda kaç kez gidiliyor?( ) 1 kez ( ) 2 kez ( ) 3 kez +

55) Siz kaç yıldır köy dışına çalışmak için gidiyorsunuz?

( ) 1 – 5 yıldır ( ) 5 – 10 yıldır ( ) 11 yıl +

56) Köy dışında elde edilen geliriniz 'VAR İSE' değerlendirme şekillerinizi önem sırasına göre sıralayınız.

- Ailemin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için
- Köyde ev, arazi, arsa vs. taşınmaz olarak
- Köyde tarımsal faaliyetler için
- Şehirde gayrimenkul olarak

57) Köyden elde edilen gelirinizi değerlendirme şekillerinizi önem sırasına göre sıralayınız.

- Ailemin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için
- Köyde ev, arazi, arsa vs. taşınmaz olarak
- Köyde tarımsal faaliyetler için
- Şehirde gayrimenkul olarak

58) Tarımsal gelirdeki sorunlarınızı önem derecesine göre sıralayınız.

- İstikrarsız Geçim için yetersiz Elde edilmesi zor

59) Daha önce kentte ailenizle birlikte yaşadınız mı? Evet Hayır

60) Eğer cevabınız 'Evet' ise neden geri döndünüz?

- Geçinemediğim için
- Ailevi nedenlerden
- Köyü sevdiğim için
- Şehri sevmediğim için
- Diğer.....

61) Kent ve köy yaşamından hangisini benimsiyorsunuz?

- Köy Kent Kararsız

62) Kent yaşamında sizi en çok neler endişe ediyor? Önem sırasına göre sıralayınız.

- Ekonomik şartlar
- Kültürel faktörler
- Ailevi faktörler
- Kent yaşamındaki stres
- Diğer.....

63) Köy yaşamındaki zorlukları önem sırasına göre sıralayınız?

- İklim şartları
 Köyde akraba ve komşuların azalması
 Geçim sıkıntısı
 Altyapı yetersizlikleri

64) Kent ve köy yaşamlarından hangisini kendinize yakın buluyorsunuz?

- Kent yaşamını Köy yaşamını

65) Kendinizi ne olarak tanımlıyorsunuz? Çiftçi Köylü Her ikisi Tanımsız

66) Ne tür bir tarımsal faaliyet yapıyorsunuz? Bitkisel üretim Hayvansal üretim Her ikisi

67) Kendinize veya Ailenize ait arazi varmı?

Kendi ..... da Aile .....da

68) Arazileriniz kaç parçadan oluşmaktadır?

- 1-3 parça 4-6 parça 7-9 parça 10 parça +

69) Başkasına ait olan araziden faydalanyor musunuz? Evet Hayır

70) Eğer cevabınız 'Evet' ise kaç da? 1-10 da 11-20 da 21-30 da 41+ da

71) Bu araziler için nasıl bir kira bedeli ödüyorsunuz?

- Para veriyorum
 Ürünün bir kısmını veriyorum
 Her hangi bir bedel ödemiyorum
 Üstüne para alıyorum

72) Sahip olduğunuz arazilerin ne kadarı sulanabilir arazidir?

- Tamamı Önemli bir kısmı Önemsiz bir kısmı

73) Ne kadar hayvan besliyorsunuz?

- 1-10 11-20 21-30 31-40 41-50 51 +

74) Beslediğiniz hayvan çeşitleri nelerdir?

- Büyükbaş “..... adet” Küçükbaş “.....adet”

75) Bitkisel üretimden elde ettiğiniz ürünü nasıl değerlendiriyorsunuz? Önem sırasına göre sıralayınız.

Hayvanlar için Pazarlayarak Her ikisi

76) Ürettiğiniz hangi hayvansal ürünlerden faydalanıyorsunuz?

Et Süt Peynir Yağ Yoğurt Yün ve kıl Yumurta

77) Ürettiğiniz hangi hayvansal ürünleri satıyorsunuz?

Süt Peynir Yağ Yün ve kıl Yumurta

78) Satıştan elde ettiğiniz gelir için ne söyleyebilirsiniz? Memnunum Memnun değilim

79) Besicilik yapıyor musunuz? Evet Hayır

80) Besicilik 'YAPIYORSANIZ' karşılaştığınız problemleri önem sırasına göre sıralayınız?

Yem fiyatları

Ağır kış şartları

Barınak sorunları

Veterinerlik hizmetleri

Pazarlama

Diğer.....

81) Hayvancılık dışında köyde ne tür bir tarımsal faaliyetle uğraşmak istersiniz?

Arıcılık Su ürünleri Organik tarım Tıbbi ve aromatik bitkiler

82) Tarımsal faaliyetleriniz için devletten yardım alabiliyor musunuz? Evet Hayır

83) Eğer cevabınız 'Evet' ise ne tür bir destek alıyorsunuz?

Prim desteği Girdi desteği Pazarlama desteği Eğitim desteği Diğer.....

84) Devletin tarımla ilgili politikalarını beğeniyor musunuz?

Evet Hayır Kararsızım

85) Devletten tarımsal destek olarak önceliklerinizi önem sırasına göre sıralayınız.

- Girdi desteği
- Kredi desteği
- Hayvansal destekler
- Eğitim

86) Şu an tarımsal amaçlı kredi kullanıyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

87) Eğer cevabınız 'Hayır' ise bunun nedenleri nelerdir?

- Faizler yüksek
- Prosedürü çok
- Miktarı az
- Ödeme planı iyi değil
- Gerek görmüyorum

88) Köyden göç etmeyi düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır
- Kararsızım

89) Eğer cevabınız 'Evet' ise bu düşünceye kaç yaşından beri sahipsiniz?

.....yaş

90) Ne zaman göç etmeyi düşünüyorsunuz?

- 1 yıl içinde
- 5 yıl içinde
- Kararsız

91) Göç etmek istemenizdeki önemli sebepleri nelerdir?

- İş bulmak
- Daha iyi bir yaşam
- Çocuklarımlın geleceği için
- Kendi eğitimim ve statüm için
- Evlenmek
- Tarımı sevmiyorum

92) Eğer cevabınız ‘Hayır’ ise göç etmek istememenizdeki nedenlerini önem sırasına göre sıralayınız.

- Şehir hayatı çok karmaşık ve zor
 Köyde keyfim yerimde
 Başka yerde geçinemem
 Arazilerimizi hayvanlarımızı bırakamam
 Burada bana ihtiyaç var
 Köyümü seviyorum

93) Nereye göç etmeyi düşünüyorsunuz?

- Tokat ili ve ilçeleri Ankara İstanbul Antalya İzmir Bursa Diğer..

94) Göç etmeyi düşündüğünüz yerde eviniz ya da arsanız var mı?

- Evet Hayır

95) Göç etmeyi düşündüğünüz yerde akrabanız var mı?

- Evet Hayır

96) Göç etmeyi düşündüğünüz yerde nasıl geçinmeyi düşünüyorsunuz?

- Ücretli bir iş Gayrimenkulümden kira geliri ile Maaş

97) Göç ettikten sonra köyden geçiminiz için bir katkı olacak mı? Evet Hayır

98) Eğer göç ederseniz tekrar köye dönmeyi düşünür müsünüz?

- Evet Hayır Fikrim yok

99) Eğer cevabınız ‘Evet’ ise bu kararınızı almada hangi faktörler etkili olabilir? Önem sırasına göre sıralayınız.

- Şehirde geçinemez isem
 Çocuklarımın eğitimi tamamlanırsa
 Şehir yaşamından sıkılırsam
 Köyü özlersem

100) Son yıllarda köyünüzden kente olan göçler için ne düşünüyorsunuz?

- Olumlu Olumsuz Fikrim yok

101) Gelir yönünden aynı düzeyde olsanız nerde yaşamayı isterdiniz?

Köyde Şehirde Fikrim yok

102) Köyden kente göçün önlenmesini ister miydiniz?

Evet Hayır Fikrim yok

103) Eğer cevabınız ‘Evet’ ise bunu kimin ya da hangi kurumun yapabileceğine inanıyorsunuz? Önem sırasına göre sıralayınız.

Devlet STK Bölge insanı Bölgeden göç etmiş insanlar Üniversiteler

104) Aşağıdaki programları bilme ve katılım durumunuz nedir?

- **Genç çiftçi projesi** Sadece duydum Katıldım Faydalandım Duymadım

- **Köyler gençleşiyor** Sadece duydum Katıldım Faydalandım Duymadım

- **TKDK’nın destek ve hibe programları** Sadece duydum Katıldım Faydalandım Duymadım

- **Diğer (.....)** Sadece duydum Katıldım Faydalandım Duymadım

105) Eğer ‘duydu ‘ veya ‘katıldı’ ise programların faydalı olacağına ve gençlerin bu programlarla köylerinde kalacağına inanıyor musun?

Evet Hayır

106) Eğer cevabınız ‘Hayır’ ise neden.....

107) Göçü önlemek için bölgede geniş çaplı bir kalkınma programının etkili olacağına inanıyor musunuz?

Etkili olur Etkili olmaz

108) Eğer cevabınız ‘Evet’ ise bu programda nelerin bulunması gerektiğine inanıyorsunuz? Önem sırasına göre sıralayınız.

Hayvancılık Arıcılık Su ürünler Diğer alternatif tarımsal faaliyetler

Bölgenin alt yapı sorunları Eğitim faaliyeti

109) Bölgenin kalkınması için çiftçi eğitimine inanıyor musunuz? Evet Hayır

110) Eğer cevabınız ‘Evet’ ise bu konuda görev kimlere düşer? Önem sırasına göre sıralayınız.

Tarım bakanlığı Üniversiteler STK Medya

111) Köyde kalmanız ve çiftçilikle uğraşmanız şartı ile devlet SGK primlerinizi ödemiş olsa kabul eder misiniz?

Evet kalırım ve çiftçilik yaparım

Hayır kalmam

Ankete katıldığınız için teşekkürler.....

8. ÖZGEÇMİŞ	
Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Erdem ÇEVİK
Doğum Tarihi ve Yeri	28.05.1994 – Tokat/Merkez
E-Posta	erdem.cevik36@outlook.com
Eğitim Durumu	
2008-2012	Tokat Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi
2013-2017	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü